БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ КАТТЫҖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958
МАРТ
5
СРЕДА
№ 45 (4015)

Өртээ 20 коп.

1958 чылдың, март 16, воскресенье — ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү

Колхоз тургузуунуң хөгжүлдезинге чаа үе-чада

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң 1958 чылдың февраль 25—26-да болуп өткен Пленумунуң шиитпири бистиң партиявыстың болгаш совет улустуң амыдыралынга, коммунизм тургузуушкунунуң төөгүзүнге шылгарангай черни өөлөөр. Пленум «Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин дыңнап чугаалашкан болгаш бо айтырыгның талазы-биле доктаалды канчаар-даа аажок чаңгыс аай эп-сеткилдиг хүлээп алган. Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында айтырыгның күрүне талазы-биле аажок улуг ужур-дузазын барымдаалаш, партияның төлевилел үндүргени хемчеглерин сессияга белеткелдің үезинде бүгү улустуң чугаалажып көөрү организастааш, бо айтырыгны ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ээлчеглиг сессиязынга чугаалажып көөрү өргежок чугула деп Пленум санаан болгаш Дээди Советтиң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинің Тезистерин чүүлдүг деп хүлээп алган.

Ажыл-агыйның болгаш культураның бүгү-ле адырларының хөгжүлдезинде, ажылчы чоннуң чаагай байдалының көдүрүүшкүнүмде совет улустуң чедишкиннериниң тодаргай көргүзүү партияның бо чугула документилеринде айытыынган. Геналдыг ленинчи кооператив планын өзугаар тургустунган колхоз тургузуунуң бүгү делегейге төөгүлүг типилелгелериниң түңнелери бо документилерде түңнеттингген болгаш социалистиг көдөө ажыл-агыйның улам ыңай хөгжүдезинің оруктары тодараттынган. Машина-трактор станцияларын эде организастаары болза улус ажыл-агыйынга удуртулганы эжиждериниң талазы-биле партияның чорудуп турар хемчеглериниң чугула кезээ болур. Эрткен чылын СЭКП ТК-ның Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының шиитпирлериге дүүшүүр улетпүрүнү болгаш тудугну эргелеп башкарарын эде тургузар чорукту боттандырган деп чүве билдингир болгай, ол чорук эки түңнелдің улетпүрүнүң бүгү адырларын улам ыңай көдүрүнге канчаар-даа аажок улуг аргаларны ажыткан.

Үлетпүр-биле яды көдөө ажыл-агый чедишкиниг хөгжүн турар. СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш оон дараазындагы Пленумнарының база партияның төөгүлүг XX съездизиниң ажыдан кылган хемчеглери көдөө ажыл-агый бүдүрүлгезинің күчүлүг көдүрүүшкүнүн болдурган. Сөөлгү дөрт чылдарның дургузында он-он миллион гектар кур болгаш курукан черлер шиңгээдин алдынган. Оон түңкелинде тараа болгаш техниктиг культураларны бүдүрери дыка көвүдөөн. Мал ажылының үр үеде хожудангай турган чоруун партияның болгаш улустуң кызымак күженишкини-биле ажып эрткен.

Партияның ажыдан кылганы көдөө ажыл-агыйның шыңгыы көдүрүүшкүнүнүң программазын амыдыралга боттандырары дээш ТК-ның сентябрь Пленумунуң соонда калбарган бүгү улустуң демисели колхоз тургузуунуң хөгжүлдезинге чаа үе-чаданың эгези болган. Ол чаа үе-чада болза сөөлгү чылдарның дургузунда быжыккан колхозтар экономика талазы-биле улам-на күштүг, хөй адырлаглыг, техника талазы-биле хандыруттынган, мергежилдиг хөй санныг кадрлаглыг ажыл-агыйлар апарганы-биле тодаргайлаттынып турарлар, оларның орулгалары дыка көвүдөөн, колхозчуларның чаагай байдалы көдүрүлген.

Экономиканың күчүлүг көдүрүүшкүнүнүң байдалында машина-трактор станцияларының эде организастаашкынын, колхоз бүдүрүлгезинің өзүн орар хереглелдиге дүүшүүр колхозтарның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының хевирлерин таарыштыр көөрүнүң эргежок чугула үези келген.

Машина-трактор станцияларын организастаары төөгү талазы-биле эргежок чугула болгаш колхоз тургузуунуң тиилелгезинге амыдырал талазы-биле чугула турган.

«Колхозчу тургузугну тургузарынга болгаш быжыглаарынга, көдөө ажыл-агыйны техника талазы-биле чепсегээрге, ажылчын ажыгның болгаш тараачыннарның эвилелин быжыглаарынга машина-трактор станциялары төөгүлүг кайгамчык улуг рольду ойнаан—деп СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалында чугаалап турар. — Колхоз тургузуушкунунуң баштайгы үе-чадазында партия база колхозтарның нинти ажыл-агыйын быжыглаарынга оларга ол үеде күрүне дузаламчызының эң-не чогумчалыг хевири машина-трактор станциялары болур деп көргген.

МТС болза тараачыннар ону долгандыр колхозтарга каттышкан болгаш машиналыг улуг көдөө ажыл-агыйның артык куштеонге бүзүрөөн шак ыңдыг хевири кезээ мөңгеде артып турар ужурлуг дээн ол эвес. Социалистиг нитилелдің хөгжүлдезинің, оон экономиказының өзүлдезинің хемчээ-биле ажыл-агыйның удуртулгазының организастыг хевирлери база-ла чайлаш чок өскерлип турар деп марксизм-ленинизм өөредип турар. Бо үеним байдалдарында, кажан колхозтар өскен болгаш быжыккан, партияның политиказының иштики үндезин айтырыы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демисел апарган үеде, колхозтарның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазын МТС-тер дамчыштыр боттанган. Машина-трактор станцияларының улуг ужур-дузазы чүде турганы диле, тараачыннарның коллективтиг күш-ажылы-биле тургустунган деп демдеглеп турар. Ол өнчү бүгү улустуң өнчүзү-биле улам-на чоокшулажып турар.

Колхозтарның болгаш совхозтарның улам ыңай хөгжүлдезинің айтырыгларының ажыдан кылышкыны, социализмдеп коммунизмче шилчилгениң үезинде ажыл-агыйның кайы-даа социалистиг хевирин быжыглаарының эргежок чугулазы парлаттынган документилерде бердинген.

Айтырыгларны бүгү талалыг чугаалажып көргениниң түңнелинде СЭКП ТК-ның Пленуму колхозтарга техниканы садарының, чаа үе байдалларга колхозтарны материал-техника талазы-биле хандырарын организастаарының кол принциптерин ажыдан чогаатkан болгаш социалистиг чаа бүдүрүлгелерниң—септелге-техниктиг станцияларның чугула хүлээлгелерин тодарадып айыткан. Чаа үе-байдалларда көдөө ажыл-агый продуктуларының белеткелдерин организастаарының айтырыгларынче улуг кичээнгей салдынып турар.

Колхозчу тургузугну улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар талазы-биле төлевилеп турар хемчеглер болза, социалистиг көдөө ажыл-агыйга болгаш бистиң бүгү чуртуувуска амыдыралчы улуг ужур-дузалыг деп СЭКП Төп Комитединиң Пленуму демдеглеп турар. Геналдыг ленинчи кооператив планынга үндезилээш боттандырган көдөө ажыл-агыйның коллективизациязының соонда ол хемчеглерни амыдыралга чорудары болза, социалистиг көдөө ажыл-агыйның хөгжүлдезинге чаа, кончуг чугула болгаш улуг базым болур.

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» илеткелдің Тезистерин чарлап үндүргени-биле оларны бүгү совет улус чугаалажып эгелээр. Партияның төлевилел үндүрген хемчеглерин бүгү улустуң чугаалажып көрүүшкүнү колхозтарга, МТС болгаш совхозтарга ниити хүралдарга, үлетпүр бүдүрүлгелериге болгаш тудугларга, өртем организацияларына болгаш өөредилге черлерине, шериг кезектеринге болгаш албан черлерине, солуннарның болгаш журналдарның арыннарына болуп эртер. Партия болгаш совет органнар болза колхоз тургузуунуң улам ыңай хөгжүлдезинің, чуртка көдөө ажыл-агый продуктуларының албекшилин тургузарының эрге-ажыктарына дүүшүүр колхозтарның материал-техниктиг хандырылгазын эде тургузарының улам сайзыраңгай болгаш ажыктыг организастыг хевирлерин тывар дээш, ажылчы чоннарын бүгү-ле тодаргай саналдарын хынамчалыг өөренип көөр болгаш байыдар ужурлуг.

Бүгү улустуң чугаалажышкыны чорун турда партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организациялары күрүне планнарын күүседиринче болгаш ажыр күүседиринче бүгү ажылчы чоннарның чогаадыкчы энергизазын болгаш идепкейин угландырар, колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге часкы тарылганы чедишкиниг чорударынче, көдөө ажыл-агыйның продуктуларын бүдүрери көвүдериниң талазы-биле хемчеглерни күүседиринче эр, херээжен колхозчуларны, МТС-ниң болгаш совхозтарның ажылдакчыларының күзенишкиннерин мобилизастаар ужурлуг.

Машина-трактор станцияларын эде организастаары партия организацияларының мурнунга харысалгалыг сорулгаларны идип үндүрүп турар. Эде организастаашкынны чүүгүн кайы-даа районларының онзагай байдалын барымдаалап чорутkан турар ужурлуг деп Пленумуну шиитпирлериниң болгаш илеткелдің Тезистеринде демдеглеп турар. Ам дээрезинде тракторларны болгаш өске-даа машиналарны бүгү колхозтар садып ап шыдаас, а колдуунда-ла ол техниканы шын ажыдап шыдаас районнарга ыңдыг колхозтарның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазын МТС-тер дамчыштыр чорудып, ажыг турып турар көрүм-чорумну түр арттырза чогуур.

МТС-терни эде организастааны-биле холбаштыр колхозтарга удуртулга нарыыдаар. Ол болза колхозтарны удуртур кадрлар-биле быжыглаарын, колхозтарның удуртулгазынга көдөө ажыл-агыйның техниказын болгаш колхоз бүдүрүлгезинің экономиказын билир, улуг ажыл-агыйны удуртун шыдаар шыырак билиглиг ажылдакчылар турарын чедип алырын партия организацияларындан негеп турар.

Машина-трактор станцияларынга кижиэттинген механизатор кадрларны артырын алыр дээш кол кичээнгей салдынган турар ужурлуг. Техниканы сатканы-биле холбаштыр колхозтарга шилчип баар трактористерге болгаш өске-даа ажылдакчыларга колхозтар баштаар черлери, партия организациялары сагыш човангыр болур ужурлуг. Механизаторларның материалдыг хандырылгазы машина-трактор станцияларынга турганындан куду болбазын дээш хемчеглер алыры чугула.

Колхоз бүдүрүлгезин организастаары дээш, колхоз ажыл-агыйынга удуртулга дээш колхозтарның партия эге организацияларының болгаш партияның районнар комитеттериниң ролю болгаш харысалгазы ам бедилир. Муң-муң коммунистер МТС-терден колхозтарга келир. Ол чорук белге көдөө ажыл-агый бүдүрүлгезинің улам ыңай хөгжүлдезинің соңгаарлаттынмас сорулгаларын шиитпирлээринче массаларны башкарып шыдаар улуг күш ыыдыр колхозтуң партия организациязы бүрүзүн хуулдурар арганы берип турар. Партияның район комитеттериниң хүлээлгези болза, колхозтарның партия организацияларын быжыглаар, дуржулгалыг удуртукчуларны шилип алыр, колхозтарда коммунистерниң болгаш комсомолчуларның идепкейин, хөй-ниитинің ажыл-агыйының хөгжүлдези дээш оларның хамысалгазын улам бедик көлүрери болур.

СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинің Тезистерин бүгү партия, өскү совет улус чүүлдүзүнүп хүлээп алышкыны-биле уткуп турарлар. Бо хүннерде бүгү эвиледелдешкен республикаларның колхозтарында, МТС болгаш совхозтарында, бүдүрүлге болгаш албан черлеринде, бүгү-ле калбак делгем совет чуртта ажылчы чоннар партияның бо чугула документилерин хандыр өөренип, изин-биле чүүлдүзүнүп хүлээп ап турарлар.

Тезистерни бүгү улустуң чугаалажып көрүп турар хүннери болза ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның белеткели-биле капсырлажып турар. Күрүне эрге-чагыргалының дээди органынче улустуң төлептиг өөдарын болгаш кыстарын соңгувушаан, совет улус бодунуң экономика тургузуунуң үндезин айтырыгларының бирээзин база чугаалажып көрүп турар. Улус бодунуң чуртунуң ээзи, чаа амыдыралдың чогаадыкчызы болуп турар, совет тургузуунуң ёзулуг демократчы характери мында канчаар-даа аажок күштүү-биле илереттинип турар.

Коммунистиг партияның улуг баштыңчызы, Совет күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленин амыдыралды эң-не дээре өөредикчи деп адаан. «Бис амыдыралды эдерер ужурлуг бис, улус массаларга чогаадыкчы чоруктуң долу хосталгазын бээр ужурлуг бис» деп ол чугаалаан (Чогаалар, том 26, арын 229). Ол ленинчи негелдер болза марксичи-ленинчи теориямны чогаадыкчы ажыглап, хөгжүүлүп, улуг сорулгаже баар орукта бүгү-ле бергелерни болгаш моондактарны сый шаап, совет нитилелдің коммунизмче чедишкиниг хөгжүлдезин моондактап турар бүгү-ле хөжүдангай болгаш бодунуң үезин чуртталга эрттирген эрги чүүлдерни ажып эртпип турар бистиң партиявыстың бүгү ажылчорудулгазынга орук айтыр сылдыс болуп турган, болуп турар болгаш моон соңгаарда болур. Колхозтарга тракторларны болгаш көдөө ажыл-агыйның өске-даа улуг машиналарын садар болгаш МТС-терни эде организастаар талазы-биле чоруттунуп турар хемчеглерни амыдыралдың чугула хереглелдери идип үндүрген, ол хемчеглер болза алдарлыг колхозчу тараачыннарның коммунистиг нитилелдің тургузуушкунунга бүгү совет улус-биле кады идепкейлиг, чогаадыкчы киржиринге улуг делгемни ажыдып турар.

(«Правданың» март 2-де мурнуку чүүлү).

Тыва Автономнуг областың школаларының болгаш башкы училищезинің башкыларынга РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы деп хундулуг атты тыпсыр дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

Улус өөредилгезинге ачы-хавыяалыг болганы дээш РСФСР-ниң алдарлыг башкызы деп хундулуг атты дараазындагы:

1. Хомушку Сайноолович **Алдын-оолга** — Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана ортумак школазының башкызы.

2. Наталья Васильевна **Афанасьевага**— Таңды районнуң Бай-Хаак ортумак школазының башкызы.

3. Елена Ивановна **Житковага** — Кызыл хоорайның № 9 чеди чыл школазының башкызы.

4. Василий Федорович **Клюшинге**—Кызыл хоорайның № 9 чеди чыл школазының башкызы.

5. Вера Лукинична **Лаздановага** — Кызылдың башкы училищезинің башкызы.

6. Нина Васильевна **Селинага** — Бии-Хем районнуң Туран № 1 ортумак школазының башкызы.

7. Вера Сергеевна **Чылбакка** — Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг ортумак школазының башкызы.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ТАРАСОВ.
РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары И. ЗИМИН.
Москва, февраль 28, 1958 ч.

ВЛКСМ ТК-да

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» Н. С. Хрущевтуң илеткелинің Тезистерин чугаалажып көрүнге комсомол организацияларының киржилгезинің дугайында ВЛКСМ Төп Комитеди доктаал хүлээп алган.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар талазы-биле санаалды чугаалажып көрүнге болгаш ажыдан кылырынга комсомол кежигүннериниң болгаш комсомол активниң идепкейлиг киржирин ВЛКСМ Төп Комитеди кыйгырган.

Райкомнар, хоркомнар, обкомнар, комсомол крайкомнары, эвиледелдешкен республикаларның ЛКСМ ТК-лары болгаш комсомол организациялары болза, «Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» илеткелдің Тезистери-биле комсомолчуларны болгаш аныктарны таныштырар, бригадаларга, салбырларга, фермаларга, участоларга, ниитиниң чуртталга черлеринге илеткелдің Тезистерининң номчулгазын болгаш чугаалажылгазын организастаар, кижи бүрүзү-биле тус-тузунда чугаалажыр болгаш бо херекти аныык оолдар болгаш уруглар бүрүзүнге чедирген турар ужурлуг. Н. С. Хрущевтуң илеткелинің Тезистерин аныктарның таныжарын болгаш чугаалажып көрүн комсомолдуң политбөлгүмнеринге болгаш политшколаларынга организастаарын комсомол организацияларынга ВЛКСМ ТК-зы сүмелээн.

Комсомолчуларның болгаш аныктарның Н. С. Хрущевтуң илеткелинің Тезистери-биле танышканының соонда бо айтырыг талазы-биле ажык комсомол хуралдарын чоруларын ВЛКСМ ТК сүмелээн. Комсомолчуларның болгаш аныктарның кирген санал-оналдарын калбарттыр болгаш комсомол комитеттеринге, а ол ышкаш партия организацияларынга дамчыдып бээр.

Н. С. Хрущевтуң илеткелинің Тезистерин комсомолчуларга болгаш аныктарга таныштырарынга, бо айтырыг талазы-биле комсомол хуралдарын белеткээринге болгаш чоруларынга идепкейлиг киржирин бүгү комсомол ажылдакчыларынга болгаш активчилеринге ВЛКСМ ТК-зы хүлээндирген.

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» илеткелдің Тезистерин аныктарның чугаалажып көргенин аныктар солуннары болгаш журналдары боттарының арыннарынга калбаа-биле чыыдар ужурлуг деп ВЛКСМ ТК-ның доктаалында айтып турар.

Соңгулдаларга АЛДАР КЫЛДЫР

Тудугжуларның белээ

Тудуг ажылдарының планнарын чедишкиниг күүсетпишаан, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге күш-ажылчы белектиг ужуражырын «Тыва тудуг» трезинің комплексилиг тудуг бригадаларының кежигүннери боттарынга хүлээнген турган. Ол бригадаларның кежигүннери чуртталга бажыңнарының тудуун бо чылдың январь болгаш февраль айларында дыка шалыпкын чорутkаннар.

Тудуг бригадирлери эштер Сметанниниң, Ярославцевтиң, Хертек Темирниң удуртkан бригадаларының кежигүннери соңгулдалар хүнүнге чедир чуртталганың 3 бажыңнарын ажыглалга киирерин хүлээнгеннер. Ийи аал ишти чурттаар 1 бажың ажыглалга киртен, а 2 бажыңнарның тудуу колдуунда доозулган, удавас ажыглалга киирер. Тудуг ажылдарының планын ылаңгыя Сметанниниң бригадазы ай санында 200 хуу ажыр, Ярославцевтиң—180 хуудан өрү күүседип келген.

Комплексилиг тудуг бригадалары болза, оларны материалдар-биле үзүктелишкин чок хандырганының, тудуг шөлдеринде ажылчыннарның күш-ажылын шын организастаанының болгаш тудугжуларның оргузунга социалистиг чарышты калбарткаанының ачызында эки түңнелдерни чедип алганнар.

Тудугжулар эштер Кыргыс, Кувискал, Булатов, Ташдантинов, Ховалыг, Оюн олар чарыштың тиилекчилери болуп турарлар. Штукатуржуларның эш Кускашевага баштаткан бригадазының кежигүннери хүн нормазын 200 хуу ажыр күүседип, ажылдың шынарын улам бедидип, бот-үнезин чингедирин чедип ап турарын демдеглээр херек.

Ыяш белеткелиниң планын күүсеткен

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге белек кылдыр пландан дашкаар 200 кубометр ыяшты белеткээр дээн хүлээлгезин Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң сверттүкчүлери Шурку, Хураган-оол болгаш оон-даа өскелер хүнүн онаалгазын 175—210 хуу күүседип, идепкейлиг ажылдан турарлар.

Артельдің баштаар чери тайгадан тудуг ыяжын дүрген сверттүр дээш бригадаже немелде күшүг чорутkан. Февраль айның 20-де бригадага 18 шанактыг аттарны болгаш элээн хөй колхозчуларны чорутkан. Ам ыяш сверттүлгезинде 40 ат болгаш бир автомашина ажылдап турар.

Алган хүлээлгелер күүсеттинип турар

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнүнге уткуштур социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин Каа-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң тудугжулары эрестиг күүседип турарлар.

Бо чылдың тудугларына 1600 кубометр ыяш белеткээр планын тудугжулар 1700 кубометр кылдыр ажыр күүсеткеннер. Оортан 1250 кубометрни тудуг шөлдеринде болгаш пилорама чапында сверттүп алган. Иван Рукавицынга удуртkан ыяш белеткээр звенода Балган-оол, Аржаков болгаш оон-даа өскелер хүнде ийи норманы күүседип турар. Чүк машиназының чолаачызы С. Ряков берге оруктуг черге хүнде ийи улаа ыяш сверттүр турган болза, 3—5 катап сверттүп турар.

Тудугжулар С. Кондараковтуң удуртулгазы-биле кедөө магазин турар бажыңның ханазын доосканнар. Инек кажаазынга улаштыр электросаалда өрөөлиниң ханазын база доосканнар. Олар ук тудугларны март 16-ның бетинде ажыглалга дужаар дээш шалыпкын ажылдап турарлар.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА

Көдөө ажыл-агыйның хөгжүлдезинге чедишкиннери дээш база эт, сүт, тараа, картофель болгаш көдөө ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын белеткээр болгаш бүдүрер талазы-биле чедип алган бедик көргүзүүлери дээш, көдөө ажыл-агый бүдүрүлгезинге эртемнің чедишкиннерин болгаш мурнакчы аргаларны пепереткени дээш **Эстон ССР-ниң** 1690 колхозчуларын, МТС-ниң болгаш совхозтарының ажылдакчыларын, көдөө ажыл-агыйының түскай эртемниглерин, партия, совет болгаш комсомол ажылдакчыларын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумуу орденнер болгаш медальдар-биле шаннаан.

Ленин ордени-биле 86, Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле 267, «Хүндүлелдің демдээ» орден-биле 497, «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медаль-биле 327, «Күш-ажылчы эрес маадыр чорук дээш» деп медаль-биле 523 кижи шаннаткан.

Эштер Л. О. Винкель, Г. Г. Выррo, Х. Я. Ильвесу, Ю. Я. Ионасу, А. А. Конярову, А. Г. Конт, Э. Ю. Лаанеметс, М. Ю. Мальман, Р. Г. Маннов, Х. Р. Маринди, Э. Х. Михкельсон, Э. П. Отсман, Х. Я. Пунс, Э. Х. Рянн, А. О. Сарапу болгаш П. П. Ярвенкюлы оларга көдөө ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң чедип алган кайгамчыктыг чедишкиннерин база эртемниң чедишкиннерин болгаш мурнакчы дуржулганы пепереткени дээш Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

(СЭТА).

„Ишкин“ колхозта комсомолчуларның политөөредилгези

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунда парторганизация (секретары эш О. Хуна) комсомол организациязының ажылынга партийжи удуртулганы багай эвес боттандырып, ылаңгыя комсомолчуларның политөөредилгезинге бодунуң кичээнгейин үргүлүү салып келген.

Колхозта комсомол комитединиң чанында 16 комсомолчулардан болгаш аныяктардан тургустунган ВЛКСМ төөгүзү өөреник болгум эрткен чылдың октябрь бирден бээр доктаамал ажылдаан, бо үеге чедир кичээлдерни 20 ажыг удаа эртгирген.

Пропагандист башкы О. Чан-оол кичээлдерни идей-политиктиг бедик деңнелге эрттирип, темалар бүрүзүн практиктиг амыдыралга холбаштырып турар. Чижээ, Ада-чурттуң Улуг данынының үезинде комсомол деп темага беседаны кылып тургаш, тыва эки-турачыларның, танкистер бөлүүнүң, Совет Эвилелиниң Маадыры эш Чүргүй-оолдуң маадырлыг чоруктарын солун кылдыр чугаалап берип, Тыванын ажылчы чоннарының фронтуга дузаламчызын тодаргай чижектер-биле көргүзүп турган.

Аныяктарның политбөлгүмүнүң кичээлдеринге, комсомол хуралдарынга колхоз даргазы эш Найдың болгаш партбюро кежигүннери үргүлчү олуржуп, боттарының санал-оналдарын берип турарлар.

Партия организациязының талазындан комсомол ажылын ынчаар эки удуртканының түңнелинде аныяктар колхоз бүдүрүлгезинде идепкейлиг киржип турарлар.

«Ишкин» колхозтуң саанчыларының хой кезин аныяк уруглар. Ол колхоз эрткен чылда сүт саалдазының талазы-биле районда бирги черни ээлээн. Аныяк саанчылар Х. Норжуңмаа эрткен чылын бир инектен 1414 кг, Д. Көкүр 1228 кг сүттү сагган. Сүт саалдазын улам көвүдедир дугайында партияның болгаш чазактың салып турар сорулгазын бөлгүмүн кичээлдеринге танышпышаан, ол саанчылар бо чылын инек бүрүзүнден кайызы-даа 1500 кг сүт саар хүлээлгени алганнар. Бо ышкаш мурнакчы көргүзүглерлиг комсомолчулар болгаш аныяктар колхоз бүдүрүлгезиниң өске-даа адырларында хөй.

Комсомолчуларның политөөредилгези «Ишкин» колхозта ынчаар эки организастаттынган турда-ла ВЛКСМ Сүт-Хөл райкомунуң бирги секретары эш Куулар чартык чыл ажыг үеде районга ажылдап келгеш, ол колхозта комсомол организациязының ажылы-биле чаңгыс-даа катап танышпаанын комсомолчулар чоокта чаа бодунуң хуралынга хомудап демдеглээннер. Райкомнуң секретары эш Доктугу колхозка ийи-чаңгыс удаа келзе-даа комсомол өөредилгезин сонуургавайн, кичээлдерге олурушпайн турганы ол хуралга база илерээн.

Районнуң өске колхозтарында болгаш бүдүрүлгелеринде комсомол өөредилгези барык чорувайн турары чажыт эвес. Ынчангаш комсомолчуларның политиктиг өөредилгезинге кичээнгей салыры ВЛКСМ райкомундан негеттинип турар.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

Колхозта агитколлектив

ДАШТЫГ-КҮЖУР. (Телефон-биле). Партийжи-организастыг болгаш политиктиг-кижизидилге ажылы кайда эки тургустунган болдур, ында ажылдың көргүзүглери база бедик болурун практика улам-на бүзүреткен. Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунда партия эге организациязы (секретары эш Доржу) бо талазы-биле багай эвес ажылдап турар.

Артель бүдүрүлгелериниң участок аайы-биле ажылдап турар колхозчуларның политөөредилгезин, ында чырыдыышкын бөлгүмнерин доктаамал удуртпушаан, сонгулдаларга холбаштыр чон ортузунга кижизидилге массалыг ажылдарны улам калбартып турар. Парторганизацияның агитколлективинде 43 агитаторлардан 20 кижини Даштыг-Күжүр суурга, 15 кижини малчыннар ортузунга ажылдаар кылдыр быжыглаан, а өскелери тудуг болгаш хову ажылдарының аайы-биле хуваттынган.

Агитаторларның сургаалдалыг семинарларын, дүржүлга солчурунуң хуралдарын ей-ийде организастап турар. Ай санында үнер «Шалыпчы» хана солуннуң номерлери көрүштүг, фермаларга, бригадаларга 8 удаа үндүрген агит-хуудустарның материалдары байлак болгаш солун болуп турган. Көргүзүг самбыраларын ажыл участоктарының аайы-биле доктаамал организастап турар. Бо аразында хүндүлел самбыразын 2 катап үндүрген.

Колхозтуң эрткен чылын тудуп, ажыглалда киргген делгем, бүгү тала-биле таарымчалыг болгаш эки дериттинген чаа клуву культураның одаа болур сорулгазын амгы үеде хандырып турар. Аныяктарның массалыг кежээлери, кинолар, сонгукчуларга лекциялар болгаш школаның база клубтуң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнериниң көргүзүглери доктаамал болуп турар.

Колхозта политиктиг кижизидилге болгаш культура-массалыг ажылды ажылагайының амгы сорулгаларынга холбаштыр тургусканындан артель бүдүрүлгезиниң көргүзүглери мурнуку чылдардан ыракта бедээн. Мал менди болгаш хүр чыл ажып турар. Сөөлгү хүннерге чедир төрээн 1060 хойнуң хураганнары, 57 инектиң бызаалары бүрүн, эки доругуп турар, 5 хаваннардан 42 оолдар алдынган, олар шупту менди.

Колхоз чурталга тудугларының айтырыын бүрүн шиитпирлээн. Амгы сонгулдаларга уткуштур кылып эгелээни выштагларда 9, суурда чаа өгленгеннерге 3 чурталга бажыңнары доостур чедип турар. Бо чылдың бүдүрүлге болгаш культура-амыдырал тудугларынга 2 муң кубометр ыяш херек, оон 1800 кубометрни белеткээн болгаш 800 кубометрни тудуг шөлдеринде экеп алган.

Колхозчу ажыл-ишчилериниң ол бүгү чедишкиннери болза, совет эрге-чагырганың дээди органынга сонгулдалар хүнүнге күш-ажылчы белек болур. Сонгулдаларга алдаржыткан социалистиг чарышты үреттүңнелдиг калбартырынга агитколлектив улуг күш болуп турар.

Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозта чаа Культура бажыңы ажыттынган. Библиотекадан ангыда номчулга залы, танцылаар чер, 250 олуттуг клуб бар.

Чурукта: комсомолчу Нэля Шадринаның номчукчуларга ном берип турары.

Фото Ю. Гавриловтуу.

Чоннуң деткимчезинин үре түңнели

Интернатта уругларның өөренирингe болгаш чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургузар, интернаттарның ажылын экижидер дугайында ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин 2-ги сессиязы 1957 чылдың майда шиитпирни үндүрген болгай. Ол шиитпирниң күүселдези дээш Барыын-Хемчик районнуң колхозчулары, партия, совет ажылдакчылары багай эвес хемчеглерни ал чоруткан.

1957—58 өөредилге чылынын эгелээри-биле чергедештир Эрги-Барлык кодээ Советиниң хамаатылары, «Большевик» колхозтуң колхозчулары күрүне хандырылгазында уругларга 140 орунну интернатты туткаш, ажыглалга киргген болгаш оларның иштики дериглерин бүрүн херексеп берген. Эрги-барлыкчыларның эгелээшкиннерин районнуң чамдык колхозтары деткээн болгаш бүгү-ниитиниң күжү-биле школаларның немелде тудугларын кылганнар.

Чижээ, «Совет Тыванын 5 чылы» колхозтуң колхозчулары, школа коллективи школага 4 класстарны бүгү-ниитиниң күжү-биле немей туткаш, эрги школазынга 100 өөреникчилерни чурттадыр аргалыг болганнар. Ол ышкаш Аянгаты Советиниң хамаатылары школага немелде тудугну кылгаш, 65 уругларны интернатка немей киргген.

Аскы-Барлыкта ортумак школаның башкыларының, школаның элээди өөреникчилериниң күжү-биле хеп болгаш чем складын халаска тудуп алганнар.

1956—57 өөредилге чылында район школаларынга күрүнеиң долу хандырылгазынга турган 1000 өөреникчилерден интернаттарга чүле 476 өөреникчилер чурттап турган болза, 1957—58 өөредилге чылында 730 ажыг кижи интернатта шуут чурттап, өөренип турарлар.

Эрткен 1957 чылдың дүржүлгазынга дайнгаш, бо 1958 чылда Аскы-Барлыкта «Большевиктиң» колхозчулары бүгү-ниитиниң күжү-биле 100 орунну интернат тударын шиитпирлээш, 700 кубометр тудуг ыяжын белеткээн. Школа чанында сөөртүп дүжүрген тудуг ыяжын чонуп эгелээн. Аянгатыда «ВЛКСМ-ниң 30 чылы» колхозтуң колхозчулары 160 олуттуг школаны туткаш, эрги школаларның бирээзин интернатка ажыглаар деп айтырыгны көдүрген. Ынчангаш 800 кубометр тудуг ыяжын белеткээш, оон 200 кубометрин школа чанында сөөртүп алган, сөөрттүлгени уламчылап турарлар. Тудуг ыяжын белеткээринге болгаш сөөрттүрүнге Аянгаты 7 чыл школазының башкылары, үстүү класстарның өөреникчилери хостуг шактарда дузалажып турарлар.

Бо өөредилге эгелээшкиннерин эдерип, районда «Кызыл Тук» база «Кызыл тараачын» колхозтарның колхозчулары 80—80 олуттарлыг интернаттар тудар деп шиитпирлерни хүлээп алгаш белеткел ажылдарын эгелээннер.

Бо хемчеглерни боттандырар чорук болза районда күрүне хандырылгазында турар 1000 өөреникчилерни долузу-биле интернатка чурттадыр арганы бээр.

Ындыг болза-даа школаларның интернаттарында кижизидилге ажылдарында четпестер хөй. Районда 8 интернаттар бар, оларның эргелекчилери, кижизидикчилери педагогика талазы-биле тускай эртемниг кадрлар-биле четче хандырттынмаан, ылангыя 8 интернат эргелекчилериннен 3 кижи ниити ортумак билиглерлиг, 5 кижи эге билиглерлиг болуп турар. Бо чорук өөредилгениң шынарынга четпестерни болдуруп турар. Мооң түңнелинде интернаттарда өөреникчилерден 166 кижи багай демдеглериг болган. Кижизидилге ажылы Хөнделен, Аскы-Барлык интернаттарында онза багай. Ында интернаттар хирлиг, ышкам. Уругларның идик-хевин четче хандырбайн турар. Интернат эргелекчилери Доржу, Допчаа, школа директорлары интернатта кижизидилге ажылын кошкак удуртуп турарлар. Ол школаларның башкылары интернатка кижизидилге ажылынга четпес дузалажып турар. Интернаттарны педагогика талазы-биле билиглиг кадрлар-биле хандырар дугайында областың улус өөредилге киллизи четпес сагыш салып турар.

Областың хереглекчилер ниитилелиниң өвилели школачыларга тааржыр хемчээдиг хептерни чорутпайн турар. Барыын-Хемчик райпозунга 1957 чылда уругларның иштики, даштыкы хептери колдуунда келбээн болгаш октябрьда чүгле 20 ажыг кышкы тоннар келген. Өске-даа хептер база ындыг.

Сорулга болза, үстүнде четпестерни өөренип көрүп тургаш, районнуң интернаттарының хереглелдерин четче хандырып, чоннуң деткимчезинге даянып алгаш, районда интернаттың ажылдарын үлегерлиг кылдыр тургузары болур.

Х. ӨЛЗЕЙ.

Культура албан черлериниң көрүлдезинге уткуштур

„ТИИЛЕЛГЕ“ КОЛХОЗТУҢ КЛУВУНДА

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозу районда хожудангай колхозка санаттырып турган. Мурнакчы колхозтарның деңнелинге чедериниң бир аргазы болза, колхозчуларның өзүп олурар культурлуг негелдезин хандырып, оларның ортузунга полит-кижизидилгелиг ажылды чорудары болур деп партия организациязы шиитпирлеп алган.

Партияның, комсомолдуң массалыг ажык хуралынга клубтуң ролюнуң болгаш сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан соонда, колхозтуң культура фондузунуң акшазын киириштирбишаан база шефтээшкин-биле чаа клубту тудуп ап, 1957 чылда ажыглалга киирген. Ындыг болза-даа культура-массалыг ажылдар чоруттунмайн, клуб колдуунда-ла хаагдыг турун келген.

1957 чылдың мартта Совет Армияның албанынга чораан эш Барыймаа клубтуң эргелекчизи болган. Ол үеде клубтуң ишти хирлиг, корум-чурум чок болгаш шимелде-каасталга-даа кылдынмаан турган. Эш Барыймаага партия организациязының секретары эш Сүктерниң сүмелээнин ёзугаар клубка корум-чурумну тургузуп эгелээн.

Чүден эгелээнил дээрге, Барыын-Хемчик районнуң Шекпээр школазының коллективиниң инициативазы-биле ында бүгү интеллигенция клубтуң ажылын холга алганының дугайында Кара-Гал кодээ Советтиң бүгү интеллигенциясының хуралынга илеткелди дыңнаваш, клубтуң ажылын улам экижидер деп хүлээлгени алганнар.

Колхозчуларның, аныяктарның болгаш интеллигенцияның ортузундан ең идепкейлиг хөй-ниитичилерни клуб чөвүлелинде сонгуп алган. Сөөлгү үеде культура-чырыдыышкын албан черлериниң көрүлдезинге белеткел эгелээн болгаш ол белеткел канчаар чоруп турарының дугайында клуб чөвүлелинге 3 катап чугаалашкан, көрүлде талазы-биле комиссияның кежигүннери кижи бүрүзү онаашкан ажылын кылып эгелээн.

Клубта агитпунктуну дерип тургускан, ында лозунгулар, плакаттар, портреттер болгаш Конституциядан ушта бижээн чүүлдер бар.

Көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларынга СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыынга харыы кылдыр социалистиг чарыштың мурнакчыларының чуруктарын делгегилээн. Ында колхозтуң перспективтиг планын база көргүскен.

Колхозтуң дээре кижилериниң дуржулгазын нептередир ажылды чорудуп эгелээн. Ылаңгыя дуржулгалыг хойжу эш Сертип-биле ужуражыышкынны чоруткан.

Клубта бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери ажылдап: шии бөлгүмүнде 13, ырныында—18, танцынында — 10 кижи киржип турар. Клубка чоокта баянист эш Севээннин удуртулгазы-биле концерт болган. Комсомолчу Таня Анай (колхозчу) «Сөглеп берем» деп ырны, эмнелге ажылдакчызы эш Данзыкпан «Тевс-Хая», комсомолчу эш Борбай «Ырлаал чүрээм», школа башкызы эш Севээн «Уду, оглум» деп ырларны ырлаанын көрүкчүлер улуг сонуургаваннар.

Колхозтуң февраль 8-те болган отчет-сонгулдалыг хуралынга «Хайыран бот» деп шииниң 2 көжегезин олар эки белеткелдиг көргүскеннер.

Бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмү чүгле колхоз төвүнге эвес, харын база район төвүнге болгаш «Найырал» колхозтуң колхозчуларынга концерттерни көргүскен.

Ынчалзажок четпестерниң ам-даа барын демдеглевес аргажок. Культура албан черлериниң материалдыг хандырылгазы ам-даа четпес: клубта сандайлар чедишпес, 1958—59 чылдың одаар ыяжын белеткеп албаан, ыяжының кажаазы чок, клубтуң ыяш тарылгазын күзүн чоруттаан, амгы үеде одаар ыяшты удур сөөрттүп турар.

Хөгжүм херекселдери эвээш болгаш ылаңгыя концертке кедер хей-сын аймаа чок. Мурнакчылар-биле ужуражыышкынны, айтырыгларга харыы болгаш аныяктарның дыштанылга кежээлерин багай организастап турар.

Клубта турум кино (киномеханик Саны Николай) колхозчуларның культурлуг негелдезин ыракта чедир хандырбайн турар. Кино үргүлчү үстүп үнер боорга, сөөлгү үеде кинога баар кижилер безин эвээжеп турар. Кино көргүзериниң планын күүседип чадаан.

Библиотека (эргелекчизи эш Минчимаа) номчукчулар-биле харылзааны багай тудуп турар. Ылаңгыя колхозтуң отчет-сонгулдалыг хуралы эткен соонда февраль 9—10 хүнүнүң дыштанылгазында эки ажылдаарының улуу эш Минчимаа библиотеказын кандыг-даа чылдагаан чок хаап каваш, бажыңына олурган. Ол ышкаш партия, комсомол болгаш профвилел организациялары библиотекага практиктиг дуза көргүспейн турарлар.

Ам сорулга болза культура-чырыдыышкын албан черлериниң көрүлдезинге белеткел-биле холбаштыр клубтуң ажылын улам экижидер дугайында шиитпирлиг хемчеглерни алыры болур.

М. ЧАСКЫМ.

Хуучуларның саналын деткиир

Улуг-Хемнин хереглекчилер кооперациязының хуучуларының участоктар аайы-биле отчет-сонгулдалыг хуралдары чоокта чаа Ленин аттыг, «Улуг-Хая» колхозтарга болуп эткен. Аңаа райпо баштаар черинин, колхозтарда садыг четкилериниң болгаш лангыы комиссияларының эткен чылда чоруткан ажылдарының түңнелдерин чугаалашкан.

Райпо 1957 чылдың бараан саарылгазының планын ажыр күүсеткен болгаш колхозтарда магазиннериниң ажылы мурнуку чылдардан экижээн.

Районнуң хереглекчилер кооперациязының ажылында чамдык четпестерни хуучулар чидии-биле шугумчүлээннер. Магазиннерде стол, сандай болгаш бажын иштиниң өске-даа дериг-херекселдери, аяк, сава аймаа кончуг ховар болуп турган.

«Улуг-Хая» колхозтуң суурунда бичии магазинни калбартыр ийикпе азы чаа магазинни тударын хуучулар райпо баштаар черинге каш чылдарда саналдап келген. Ынчалза-даа оларның негелдези бо хүнге чедир шиитпирлеттинмээн.

Райпо баштаар черинин болгаш ревизия комиссиязының көдээ садыгжылар-биле кижизидилге ажылын кошкак чорудуп келгенин хуучуларның хуралдары демдеглээн.

М. БАДЫ-СУУ.

КАДРЛАР ТОДАРГАЙ ЭКОНОМИКАНЫ ӨӨРЕНИП ТУРАР

Улус ажыл-агыйының аңгы-аңгы адырларының экономиказын өөренир талазы-биле коммунистернин, партия кежигүнү эвес активтиг болгаш бистиң интеллигенциявыстың сонуургалы дыка өзүп турар. Оон тодаргай чижээн Кызыл хоорайның партия организацияларында партия чырыдыышкынын канчаар организастаанындан көрүп болур. Эткен 1956—1957 өөредилге чылында тодаргай экономика өөренир талазы-биле бөлгүмнер болгаш семинарлар мырыңай чок болгаш партия хооркомунуң чанында экономика школазынга каш-ла коммунистер өөренип турган.

Ам байдал өскерилген. Хоорайның экономика школазының ажылын эде тургускан. Дыннакчыларның кылып турар ажылынга таарыштыр, оларның эртем-билиин барымдаалап, экономика школазының бирги курсун эткен күзүн аңгы-аңгы бөлүктерге чарып тургускан. Бирги бөлүкте тудуг экономиказын, ийитизинде — автомобиль транспортунуң экономиказын, үшкүзүнде — социалистиг үлетпүр бүдүрүлгелериниң экономиказын, дөртку бөлүкте садыгның экономиказын өөренип турар. Оон аңгыда ийиги курста 40 хире дыннакчылар социалистиг үлетпүр бүдүрүлгелериниң экономиказын өөренип турар. Бүдүрүлгелерде болгаш албан черлериндe экономика өөренирининиң 9 бөлгүмнери болгаш семинарлары ажылдап турар. Экономика өөренирингe коммунистерниң кичээнгей салып турары билдингир, чүге дээрге оларның хүн-бүрү кылып турар практиктиг ажылынга ол дыка улуг ужур-дузалыг.

Бистиң экономика школавыстың дыннакчыларының хөй вуруузу үлетпүр бүдүрүлгелериниң удуртукчулары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болуп турар. 128 дыннакчыларның аңгыдан 75 кижи бүдүрүлгелериниң, албан черлериниң удуртукчулары. Оларның аразындан Кызылдың чүк АТК-ның начальниги эш Макаренко, күш-ажыл коловазының киидис начальниги эш Федосенко, эшш-чем комбинадының директору эш Анацын, алгы заводунуң директору эш Скрыль болгаш оон-даа өскелерни адап болур. Экономика школазының программазын ийи чылда өөренип доозар кылдыр көрген. Ол үениң дургузунда политэкономияны (социализмниң политэкономизын) болгаш ажыл-агыйның кайы-бир адырының тодаргай экономиказын өөренип эттер.

Экономика школазынга семинарларны эттиреринге болгаш лекцияларны номчуурунга СЭКП обкомунуң, облкүскомнуң удуртур ажылдакчыларын, областың планнаашкын аппаратының ажылдакчыларын, экономистерни, инженер-техниктиг ажылдакчыларны киириштирип турар.

Школаның дыннакчыларының болгаш башкыларының составын четчелеп, шын таарыштыр шилип алган чорук экономиканы бүдүрүлгениң тодаргай сорулгалары-биле хандыр холбаштырып, теоретиктиг бедик деңнелге өөренирин хандырып турар.

Бо өөредилге чылының дургузунда дыннакчылар тодаргай экономиканың алгын хөй темаларының талазы-биле лекцияларны дыннаанар болгаш ең чугула темаларга семинар кичээлдерин организастап эттирген. Чижээлээрге «Бо үениң үлетпүрү болгаш совет эрге-чагырганың 40 чылының дургузунда оон чедишкиннери», «Алдыгы беш чылда хоорайның үлетпүрүнүң хөгжүлдезинин сорулгалары»—деп темаларга семинарларны эттирген. Планнаашкын, кол болгаш эргилер фондулар база үлетпүр бүдүрүлгелеринде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери болгаш оон-даа өске ол ышкаш чугула темаларны тодаргай чугаалажып көрген.

Тудуг болгаш садыг организацияларынга, транспортка күш-ажылды нормалаар болгаш ажыл төлевизин организастаар дугайында чугула айтырыгны хандыр өөренип турар.

Оон аңгыда дыннакчылар Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылының дугайында СЭКП ТК-ның Пропаганда болгаш агитация киллизинин, СЭКП ТК-ның чанында Марксизм-ленинизмнин институдунуң тезистерин, 1957 чылдың ноябрь 6-да болган ССРЭ-пин Дээди Советиниң байырлыг сессиязының материалдарын, социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлөлекчилериниң чөвүлел хуралының Декларациязын болгаш Тайбыңның Манифезин өөренип эткен.

Тодаргай экономика талазы-биле темаларны чугаалажып көрүп турда дыннакчылар дыка чугула айтырыгларны көдүрүп турганнар. Чижээлээрге, автомобиль транспортунуң планнаашкынының кол принциптери деп теманы (лектор эш В. И. Зубкова) чугаалажып турда дыннакчылардан бистиң областа утказштур сөөрттүлге хөй болуп турар дугайын чугаалаваннар. Автотрестиң машиналары тараны районнардан үндүр сөөрттүп турда, а ведомство конторалларының машиналары чүктерни районнарже киир сөөрттүп турар. Баштайгылары районнардан чүк алыры-биле ынаар куруг, чүк чок бар чорда, сөөлүндегилери чүктерин районнарга чедирип каапкаш, оортан чүк чок куруг ээп чаныр орар таварылгалар бар деп чүвени дыннакчылар тодаргай көргүзүп турганнар.

Эш Зубкова дээди эртемниг экономист-плановик кижи, ынчалза-даа лекцияларны номчуурда, семинар кичээлдерин эттирерде марксисчи-ленинчи методологияны ол барымдаалаваайн турган деп чүвени айтыр херек. Планны чогаадырын ол тодаргай чугаалап турар-даа болза, планнаашкынның ужур-дузазының дугайында, ең ылаңгыя автомобиль транспортунга оон ужур-дузазының дугайында ол чаңгыс-даа сөс чугаалаваан. Автомобиль транспортунуң ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының, албан-хаакчыларының күш-ажыл төлевириниң дугайында теманы өөренип турда автомобиль транспортунуң ажылдакчыларынга күш-ажылдың дешилгелиг (прогрессивный) төлевирин дыннакчылар шын эвес санап турган, а ону лектор өскербээн, оон ынай ажылдакчыларының материалдыг сонуургалының дугайында айтырыгны чугулага көрбээн. Эвээш ажыл төлевири ап турган ажылдакчыларга ажыл төлевирин бедиткенинин политиктиг ужур-дузазының дугайын чаңгыс-даа дыннакчы чугаалаваан.

Экономика школаларының болгаш семинарларының дыннакчылары, башкылары кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнелин бедидер дугайында сагыш салыр ужурлуг. Өөренип эткен тема бүрүзү кижилерге идей-политиктиг каңналганы бээр, капиталистиг тургузугдан социалистиг тургузуг артык күштүг дээр дугайында быжыг бүзүрээшкинни оларга бээр ужурлуг.

Бүдүрүлгелерге экскурсиялар эттирер чорук дыннакчыларга ханы билигни бээр, экономика школазының ийиги курзунуң дыннакчылары Кызылдың үлетпүр бүдүрүлгелеринге 5 катап экскурсия эткен болгаш бирги курстуң дыннакчылары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери деп теманың талазы-биле бир кичээлди бүдүрүлге черинге барып эттирген.

Дыннакчылар септелге-механиктиг заводка баргаш автомобильдернин болгаш тракторларның моторларын септээринин чаа аргазын—кезектеп септээринин аргазын шингээдип ап турары биле танышкан болгаш ол арганың ажыктыын бүзүреп көргеннер. Ол арга-биле эткен 1957 чылда 246 моторларны септээн болза, бо чылын 490 моторларны септээр деп планнаан.

Кезектеп септээр арганың ажыктыы чүл дээрге, мооң мурнунда аңаа 17 кижи ажылдап турган болза, ам 10 кижи ажылдап турар, ынчаарга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү ында ийи катап өскен, бир ажылчынның ажылдап алыры 18 рубль турганындан 36 рубль чедир өскен. Мотор септээр механиктиг цех ийи начальниктерлиг турган болза, ам чаңгыс начальник бар. Дыннакчылар заводтуң хөгжүлдезинин перспективалары-биле танышканнар. Экскурсиялап чеде бергеш, дыннакчылар чүгле бүдүрүлгени көрүп, оон техниказы-биле танышып турар эвес, харын ында четпестерни шугумчүлеп, ёзу-биле көрүп, ол четпестерни чайладыр дугайында боттарының тодаргай санаалдарын чугаалап, сүмелерин берип турарлар.

Кызылдың алгы заводунуң киидис идик кылыр цехинге идик кылыр дүктү деңзилевейн, аңаа-ла карак-биле көргеш, ол хире-ле болур боор дээш дужаап берип турар ужурунда 28 дугаарлыг киидис идикке даап бодаан дүктү кылып белирге 26 дугаар идик болуп турар, оон ужурунда завод улуг чидиритте таваржып турар чоруккa экскурсияның киржикчилери удурланып турганнар. Ол чорукту моон соңгаар болдурбас дугайында дыннакчы эш Федосенко тодаргай санал берген. Дүк дыдар цехте агаар киирер вентиляция чок, довурак-доозуннуг, хеп шкафтары база чок, ажылчыннар хевин дүк аразында ажаап шыгжап турарлар. Ол болза санитария чурумунга таарышпас болгаш ажылчыннарның күш-ажыл камгалалының дүрүмүн хажыдып турардыр деп дыннакчылар чугаалап, цехтерге бо үеним техниказын калбаа-биле ажыглап, механизацияны нептередип болурунуң аргазын айтыш турганнар.

Будурулгелерге экскурсиялаар чоруктуң улуг дузалыын дыннакчылар боттары-даа эки билип турарлар. — Заводтарга экскурсиялаар чорук бистиң теоретиктиг өөрединивисти практиктиг ажыл-биле ханы холбаштырып, амыдыралга чоокшуладып турар. Будурулгелерге экскурсиялап чоруп турган, хей-хей чаа чүүлдерни көрүп, чугула айтырыгларны эки билип алдывыс деп чамдык дыннакчылар чугаалап турар.

Экономика школазында теоретиктиг өөредилге дыннакчыларга, ылаңгыя удургур ажылдакчыларга улуг ужур-дузалыг болуп турар. Олар улус ажыл-агыйында бар курлавырларны дилеп тыварын, будурүп үндүрер продукцияны көвүдедирин, оон бот үнезин чиигедирин, күш-ажылдың будурукчүлүүн бедидерин аңаа өөренип алырлар.

Экономика школазында четпестер бар деп чүвени айтыр херек. Чамдык лекторлар лекцияларны четпес белеткелдиг, идей-теория талазы-биле куду деңнелге номчуп турганнаан. Башкы чок болган ужурунда политэкономия талазы-биле кичээлдер эвээш үеним иштинде чоруттунмайн турган. Чамдык дыннакчылар кичээлдер үзүп, сагылга-чурум чок чоруун көргүзүп турар таварылгалар бар. Экономика школазының ажылында бар четпестерни чайладыр талазы-биле СЭКП хооркому хемчеглерни ап турар.

А. ПОЛЯКОВ,

СЭКП Кызыл хооркомунуң пропаганда болгаш агитация киллизиниң эргелекчизи.

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОНГУЛДАЛАРГА УТКУШТУР

Тыванын культуразы дөрт чылдарнын дургузунда

Дөрт чыл мурнунда бүгү соңгукчуларга Кыйгырынга СЭКП-нын Төп Комитеди бистин чүртүвуска эртем болгаш культураны чечектелдирип сайзырадыр дээш бүгү хемчегларни алырын айыткан. Эткен чылдарнын дургузунда чүртка 1700 ооа школалар, дээди болгаш ортумак чүс-чүс өөредилге черлери, клубтар, библиотекалар болгаш уруглар албан черлери ажыттынган. Черниң кылымал эдеринчилерин делегейде бир дугаларында салыл үндүргени совет эртемниң болгаш техниканың кайы хире бедик деңнелде турарын бүгү делегейге тодазы-биле көргүскен. Чүрттүн дээди болгаш ортумак өөредилге черлери бүдүрүлгеге болгаш көдээ ажыл-агыныга тускай эртемниг 770 муң кадрларны берген. Бо чылын дээди өөредилге черлеринде 2 миллион ажыг студентилер өөренип турар.

Совет кижилериң культуразының бедээни-биле кады оларның культурлуг негелдези база улгадып турарын херечилээн мындыг чижекти ап болур. 1956 чылга болаарга 6 муң турум кинолар немешкен. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилээнинин болгаш культура революциязының түннелинде бистиң чүртүвус культура, эртем болгаш техниканың чечектелиишкининиң талазы-биле делегейниң бирги черлерининиң бирээзинде барган.

Эткен соңгулдалар-биле ам болур соңгулдаларның аразында эткен дөрт чылларның дургузунда Тыванын ажыл-агыныда болгаш культуразында улуг-улуг чаартылгалар болган. Бир эвес 1953—54 өөредилге чылында областың школаларынга 29719 кижи өөренип турган болза, а бо өөредилге чылында оларның саны 31914 кижи четкен. Чүгле ортумак школалар 18-тен 32 чедер өскен. Ортумак школаларның санының өскени партиянын XX съездизиниң шиитпирин ёзугаар политехниктиг өөредилгеже чоорту шилчип турарының дугайын чугаалап турар. Ол ышкаш ортумак школа доозуп турарларын саны база чыл санында өзүп келген. 1954 чылда он дугаар классты 250 кижи бистиң областа дооскан болза, бо чылын 750 кижи доозар. Уруглар албан черлериниң санының өскениниң чижээнге мындыг санны алырга-ла четчир: ынчан 345 орунну 5 уруглар сады турган болза, ам 1001 орунну 18 уруглар садтары бар апарган.

Совет чазактын Тывага улус өөредилгезин сайзырадырының дугайында улуг сагыш салып турарын аңаа хөй түүнүг акша-хөрөнгини үндүргени херечилеп турар. Чүгле колхозчуларның уругларын күрүнениң долу хандырылгазынга тургузарынга безин 20550 муң рубльди үндүрген. 1958 чылда алды чаа школа түттүнар болгаш дөрт школаны чаарты тудар. Ол ышкаш башкыларга чүрттүлгэ бажыңнарын база тудар.

Партиянын болгаш чазактын сагыш салып келгениниң түннелинде Тыванын школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың шынары сөөлгү чылларда эки-жээн. Өөредилгениң бүдүрүлгеден хоорук чоруу узуткаттынган болгаш ооң шынары эки-жээн. Ол ышкаш дээди болгаш долу эвес дээди эртемниг башкыларның саны бо дөрт чылларның дургузунда дыка өскен болгаш оларның ажылынга мергежили бедээн. Шак бо херекке Кызылдың педагогика институду, башкы училищеси болгаш башкыларның билиин бедидер институт улуг рольду ойнаан дээрзин демдеглээр херек. 1956—57 өөредилге чылында педагогика институду кылдыр чаарты кылдынган башкы институду безин областа 515 башкыларны белеткеп берген. Областын школаларында ам 2654 башкылар ажылдап турар.

Тыванын башкылары өөреникчилерни быжыг билиг болгаш күш-ажылчы чанчылдар-биле чепсегген турар. Башкылаашкынның идей-политиктиг деңнелиг бедидери-биле кады башкылар коллективи экономиканың болгаш культураның хөгжүлдезинге идепкейлиг киржип турарының чижээнге башкыларның 70 хуузу агитаторлар болгаш соңгулда участоктарының кежигүннери болуп ажылдап турарын айтырга-ла четчир.

Бо чылын Кызылга областа бирги школа-интернатты ажытканы улуг ужур-дузалыг болуушкуннарның бирээзи. Ол дээрге партияның XX съездизиниң уругларның хөй-ниити кижизидилгелиниң системазын, кижизидилге албан черлериниң чаа хевирин тургузар дугайнда шиитпирлерин Тывага боттандырып эгелээнин чугаалап турар. Тывага улус өөредилгезиниң сайзырааны-биле кады областың болгаш өске-даа черлерниң өөредилге черлеринде өөренип турар студентилерниң саны база өскен. 1954 чылда Москваның, Ленинградтың, Красноярскиниң, Омскиниң болгаш өске-даа хоорайларның институттарынга 82 тыва студентилер өөренип турган болза оларның саны ам 180 четкен. Оларның аразында келир үениң эртемденнери, эмчилери, башкылары, геологтары, агрономнары, көдээ ажыл-агыныың механизаторлары болгаш өске-даа тускай эртемниглери бар.

Тыванын ажылчы чоннарының культурлуг негелделери чыл санында улгадып турар болгаш культура албан черлериниң четкизи калбарган. Эткен дөрт чылларның дургузунда 19 чаа клубтар немешкен. Ол ышкаш библиотекаларның саны 30 хуу өскен.

Номнар, солуннар болгаш сетбүүлдериниң тиражтарының чыл санында өзүп турары чоннуң политиктиг болгаш чечен чогаалдар талазы-биле негелдезиниң өскенин херечилеп турар. Тыва дыл кырында чыл санында хөй санныг номнар үнүп турар болгаш тыва номчукчуларның ниити билиин бедидип, ажылчы чонну коммунистиг ёзуга кижизидеринге идиг болуп турар. Эткен чылын ном үндүрер чер 147 янзы-бүрү номнарны үндүрген. Орус, совет болгаш бүгү делегейнин дээре дээн чогаалдарын очулдурган болгаш тыва дыл кырынга үндүрген.

Тыва литература бо аразында база дыка сайзыраан. Чоннуң ортузундан чонга билдингир алаан хөй талантылыг чогаалчылар үнген. Сөөлгү каш чылларда тус черниң чогаалчыларының 30 номнары болгаш чыылдалары үнген. Ол номнарның авторларынга ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутадынга кандидат С. Тока, чогаалчылар С. Сарыг-оол, Б. Хөвеңмей, Л. Чадамба, Ю. Кюнзегеш, С. Сүрүн-оол болгаш оон-даа өскелер хамаржыр. Тыва чогаалчыларның номнары Москваның «Советский писатель» деп ном үндүрер черинде база тус-тус номнар кылдыр үнүп турар. «Тыванын шулукчулери» деп ном Москвага үнген. Бистиң чогаалчыларывыс чүгле шулук чогаалы бижип турар эвес, харын проза, шин дээн ышкаш жанрларга база бижип турарлар. Тыва дугайында бир дугаар уран-чечен кинонуң сөзү бижиттинип турар.

Тыванын национал шин театры ам чаарби ажыг чылларда туруп келген. Соң чогаадыкчы өзүлдези тыва шин чогаалының, хөгжүмнүң, улустуң уран мергежилиниң өзүлдези-биле сырый харылзаалыг. Театрның коллективинде М. Каракыс, В. Көк-оол, Соколик, Оюн Сиин-оол, О. Намдараа дээн ышкаш мергежилдиг артистер бар. Н. Погодиниң «Кремльдиң курантылары», «Боолуг кижи» дээн ышкаш төөгүлүг шиилерин көргүскени бистиң театрывыстың улуг чедиишкинин болгаш ооң өзүлдезин көргүзүп турар.

Тывада өзүп орар, дыл литература болгаш төөгү талазы-биле баштайгы эртемденнер бар. Дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң эртем ажылдакчызы Ю. Аранчын Иркутскиге диссертациязын камгалаан болгаш төөгү эртемнериниң кандидады дээр эртем адын алган. Ол ышкаш эртемниг аныяк ажылдакчылары Калзан, Очур, Сат, Куваа олар база-ла диссертацияларын ажылдап кылып турарлар.

Областың улус ажыл-агыйының перспективтиг планында тыва улустуң экономиказының болгаш культуразының оон ыңайгы чечектелиишкинин көргөн. Беш чылдың дургузунда областа 35 чаа школалар ажыттынар болгаш 2629 дөрбелчин метр шөлдүг чүрттүлгэ бажыңнарын башкыларга тудар. Кызылга кино театрын, Культура бажыңын, музыка училищезин, библиотека, Тээли биле Чадаанага районнарның Культура бажыңнарын, Тоора-Хем биле Шагаан-Арыгга, Кызыл-Мажалыкка библиотека тударын планда киргген. Ол ышкаш школаларнын, уруглар албан черлериниң четкизи калбарар болгаш үндүрер номнарның саны көвүдээр.

СЭКП ТК-ның бүгү соңгукчуларга бо чылгы Кыйгырыында мынча дээн: «Коммунистиг партия совет эртемнин, литератураның, уран-чүүлдүн, улус өөредилгезинин хөгжүлдезинин дугайында, улус массаларның культурлуг деңнелин үлем бедидериниң дугайында, совет кижинин алыс бодунун чечектелиишкининиң дугайында моон-даа ыңай могаг чокка сагыш салыр». Кыйгырыгга харыы кылдыр Тыванын интеллигенциязы чонунуң мурнунга боттарынын хүлээлгезин алдарлыыбиле күүседир дээш коммунизм тургузуушкунунга, улустарның найыралын быжыглаарының хөрөөнге бүгү күжүн харам чокка бээрлер.

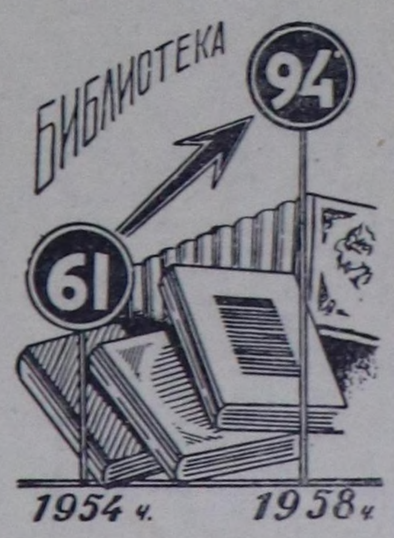

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларның хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылап тура Тыванын ажыл-ишчилери бистиң Төрээн чүртүвүстүң чечектелиишкини болгаш бүгү делегейге тайбың камгалалы дээш база бадылаарлар.

Н. СЕРДОБОВ.

Шагаан-Арыгның Культура бажыңында

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң Бүгү-россий көрүлдезинге белеткенмиилаан. Шагаан-Арыгның Культура бажыңы (директору Н. Тупикин) ажылын алаан экижиткен. Өөрүшкүлүг чүве чүл дээрге, бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери боттарының оюннарын чоннуң мурнунга чаа программалар-биле үргүлчү көргүзүп турар апарган. Культура бажыңының уран-чүүл удуртукчузу З. Лаукс бөлгүмнериниң киржикчилериниң өзүлдезин кичээнгейлии-биле хайгаарап, үр эвес үениң дургузунда ёзулуг бижыг коллективти тургузуп ап шыдаан.

Уран-чүүл бөлгүмнериниң киржикчилери чоокта чаа Торгалыг суурга солун программалыг концертти көргүскен. Аңаа «Бистиң уруувус» деп катырынчыг шинжигешти, танцы бөлүү мазурканы, поварларның баштак танцызын болгаш өске-даа чүүлдерни көргүскен. И. Неходаның «Мээн сылдызым» деп шулуун Рая Намчылдың номчаанын көрүкчүлер улуг сонуургалбиле дыннаннар. Бо-ла концертти Киров аттыг колхозка база көргүскеннер.

Культура бажыңының ажылдакчылары район библиотеказы-биле (эргелекчизи Н. Лисина) сырый харылзааны тургускан. Уран-чүүл бөлгүмнериниң репертуарын тургузарынга материалдарны эш Лисина кичээнгейлии-биле шилип берип турар.

Чоокта чаа Н. А. Некрасовтуң дугайында кежээ болган. Улуг орус шулукчунуң амыдыралының болгаш чогаал ажылының дугайында илеткелди эш Лисина кылган. Ооң-биле кады уран-чүүл бөлгүмнериниң киржикчилери шулукчунуң ең эки шулуктерин номчуп, ырларын ырлааннар.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларга белеткелдиң хүннеринде уран-чүүл бөлгүмнериниң киржикчилери районнуң колхозтарынче агитпоходтар кылып, концерттер көргүзүп чоруп турар.

Бөлгүмнериниң чедиишкиниг ажылдарынга моондак болуп турар чүве болза концертке кедер хептерниң чогу болур. Бо дугайында сагыш салып, хемчег алыры чугула.

А. КРЮКОВ.

Колхозтарда автомашиналарның ажыглалын экижидер

Улуг-Хемниң колхозтарында автомашиналарның саны чыл бүрүде көвүдеп, колхозтарның ажыл-агыйынга оларның ролю улам бедип турар. Ынчалдыр болза-даа, автомашиналарны дыка четпес ажыглап турар. «Х улуг хурал» колхозтуң 11 автомашиналарындан чүгле 3 машина ажылдап турар.

А артельдиң электростанциязының чанында «ГАЗ-51» деп маркалыг 3, «ЗИС-355»—3, «ЗИС-150»—2 автомашиналар үрелген турып турар. Бо хире хөй автомашиналарны үревейн бүрүн ажыглаар болза, колхозка дыка хөй орулганы киирер, ооң тудуг-суурун дыка-ла дүргедедир ийик.

Автомашиналарның үрелип турарының кол чылдагааны чүдел дизе, чолаачылар өртүзүнга ажылды багай тургускананда, оларның ажылын колхоз баштаар черинин даргазы эш Дежневтуң талазындан хайгаарап көрбейн келгенинде. Ол ышкаш колхозтуң механиги эш Анисимов автомашиналарның техниктиг хандырылгазын, хайгааралын боттандырбайн турар.

М. МЕНДОТ.

* * *

Чаа-Хөл районда «Найырал» колхоз моон мурнунда эвээш эвес хөрөнгини чарыгдап турган, 7 автомашиналарны садып алган. Автомашиналарны чөн ажыглаарынче колхоз баштаар чери ка чөнгей салбайн келген түннелинде ол машиналарның чүгле үжү ажылдап турар, өскелери үрелген ажыглалдан үнген.

Автомашиналарның үрелген кезектерин септээр, чок кезектерин тыптынар дугайында баштаар чер сагыш салбайын келген. Машиналарга гаражты тудуп эгелээнден бээр ам үш чыл ашкан, а саман-биле шала тутхан гаражтың ханазы буступ эгелээн.

Гараж чок болган ужурунда автомашиналар кыжын чолаачыларның бажыңнарынын чанында моторлары доңуп калган тургулаар. Кажан оларны ажылдадырда, адаанга от салып турган бүдүн хүн иштинде эргизип кээр. Ол чорук автомашиналарның кезектерин дүрген үрелиринге чедирип турар.

Машиналарның ажыглалын экижидер, оларны эки шынарлыг гараж-биле хандырар дугайында колхозчуларның чөптүг негелдезин колхоз баштаар чериниң даргазы эш Балчый-оол күүседир ужурлуг.

Х. ШАРАВИИ.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чериниң даргазы эш Самдан колхозтуң автомашиналарының ажыглалын экижидер дугайында сагыш салбайн келген. Ооң түннелинде колхозтуң 7 автомашиналарының үжү үрелип, ажыглалдан үнген.

Бир эвес бодунуң автомашиналарын эки шынарлыг чылыг гараж-биле хандырган болза, ол колхозтуң автомашиналары үрелбес-даа, ажыглалдан-даа үнмес турган. Автомашиналарның техниктиг ажаалдазын хандырбас, оларның ажыглалын экижитпес шак ындыг ажыл-агыйжы эвес чорукка төнчүү салыр херек.

Б. КҮЖҮГЕТ.

* * *

Баа-Хемде «Бурунгаар» колхоз чүгле районнуң эвес, харын областың хоочун колхозтарының бирээзи. Ындыг турбуже, автомашиналарының ажыглалын ол колхозта эң багай организастаан. Колхозта 10 автомашиналарның чүгле 7-зи ажыглаттынып турза-даа, херек кырында оларның чүгле үжү ажылдап чоруп турар.

Машиналарның техниктиг ажаалдазын багай чорудуп, оларны эки гараж-биле хандырбаан ужурунда, 3 автомашина ажыглалдан шуут үнген. «Победа» деп чаа машинаны камналга чок эдилээн түннелинде база ажыглалдан үнген, ооң иштинде шак болгаш өске-даа нарын кезектер читкен болуп турар.

Автомашиналарны бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар төлээде, оларны чогуур гараж-биле хандырар, чолаачыларның база механиктиң ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузар ужурлуг.

Ч. ЧАШ-ООЛ.

Хаван ажаакчызы И. Венедиктова

Елизавета Ивановна Венедиктова Таңды районнуң «Найырал» колхозунуң хаван ажаакчызынга ам чүгле үш чыл ажылдап турар. Ынчалза-даа бо кыска үениң иштинде ол бодунуң могаг чок күш-ажылы-биле ажыл-агыйга эвээш эвес ажыкты киирген.

Елизавета Ивановна ам 65 харлыг болза-даа, бодунуң могаарын билбейн ажылдап, өскелерге үлегерни көргүзүп турар. Чүгле сөөлгү ийи чылдың дургузунда бирээзи-ле ортумаа-биле 60 килограммдан куду эвес дензилиг дөрт чүс баш хире хаваннарны ол өстүрген. Хаванны азыраарынга үнген күш-ажылдың болгаш акша-хөрөнгилериниң чарыгдалдарын казып каалтарга, ортумаа-биле бир хаван бүрүзүнден 200 рубль орулга кирген деп алырга, ниитизи-биле 80 муң рубль орулга болган.

Эш Венедиктова бодунуң хөрөөнге конгуг ынак: хаван оглун иезинден чарыг алырындан эгелээш одарладып семиртир белүкке дужаагыже чедир бүгү үениң дургузунда сагыш човангыр ажаалданы чорудуп турар. Хаван кажаазынга, клеткаларга болган даштын херим иштинге корум-чурумну, арыг-шеверни сагып турар. Чаш хаваннарга янзы-бүрү чемнерни белеткеп берип, клеткаларга аңгы-аңгы доруктуруп турар.

— Бистиң ажылывыска хаван бүрүзүнүң өзүлдезиниң бүгү чорудулгазын, ылаңгыя бир хонукта денги немелдезин билип ап турары кончуг чугула. Ынчалза-даа денги чоктуң хараазындан ону кылбайн турар бис. Бистер, хаван ажаакчылары, ол дугайын артель баштаар чериниң даргазы эш Михеевке каш удаа чугаалап келген бис. Ынчаарга бистиң айтырыывыс чүгле аазашкындан өске түүнел чок болуп турар. Шак ындыг чорук мал ажылынын ажылдакчыларының материалдыг сонуургалының принципин үнелевезинге чедирип турар — деп эш Венедиктова хомудап чугаалап турар.

Хаванның баш санының ооҗум өзүп турары болгаш ажыл-агыйның ол адырындан орулгаларның шоолуг көвүдевейн турары быжыг чем суурну тургуспайн турарында. Эткен кыштаглаашкында чемнер хөй, концентраттарны шыдаар шаа-биле берип турган болгаш хаван ажылының орулгазы өзүп турган. Амгы кыштаглаашкында хаваннарга ынчаар бээр чем чок апарган. Колхозчулар 1957 чылдың чайында тарааларны суггарбайн, чүгле чаъс болурун манап олурда, тараалар кандап калган болгаш ам концентраттыг чемнер чок болуп, хаванны азыраарынга бергедээшкин болуп турарынга эш Венедиктова хомудаан сеткилин илеретпишаан, чаңгыс чылда үнер сигеннериниң тарылгазын чорударының чугулазын чугаалаан.

С. ТУШКОВ.

Колчукчуларның биске бижээни

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң баштаар чери эрткен чылын ажылга эки көргүзүглерлиг болган колхозчуларга немелде төлевирни тыпсып турар. Хойжу Сагбанда 8 хураган, саанчылар Кувисиаал 130 кг, Даан — 100 кг, Доржу, Кииирепей, Доруг-оол олар бир-бир хаван ооларды алганнар.

К. ҮНДҮН.

Сүт-Хөл районнуң «Коммунизмниң херели» колхозунуң колхозчулары 177 тонна кызыл-тас үрезинин чажар кылдыр белеткээш, складта уруп алган. Колхозчу тараажылар 300 тонна өдекти тарылга шөлүнде төккен.

К. КӨК-ООЛ.

Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозунуң тудугжулары тудугга хереглээр 820 кубометр ыяшты кезип белеткээш, тудуг кылыр черлерже сеерттүп эгелээн.

С. ЧАНЧЫН.

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозунуң хойжузу Одай-оол хураган кадарып турар. Эткен чылдың сентябрьда 463 хураган хүлээп алган. Ооң ол хураганнарындан чаңгыс-даа хорамча болбаан, кышкы байдалы эки.

Б. ДОПЧАА.

Бижик билбес чорукту узуткаар

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозта бижик билбестер болгаш биче билирлер хөй. Оларның аразында аныяктар база бар. Ынчалзажок бижик өөренир бөлүм ам-даа тургустунмаан. Школа башкылары болгаш культармейжилер ажылдаар эштер хөй-даа болза көдээ Совет (даргазы Осур), партия организациязы (секретары Хаян-оол) бо айтырыгже шоолуг кичээнгей салбайн турар.

К. МАШПАК-ООЛ.

Парлаттынмаан чагааларның изи-биле

Сүт-Хөл МТС-тиң чолаачызы эш Митинниң арагалаар болгаш машина үрээр чоруун илередип, эш Хуна редакцияга чагаа бижээн.

Редакцияның чоруткан материалынга Сүт-Хөл МТС-тиң директору эш Соловьевтуң харылзааны болза. Хунаның илередип турар фактылары шын, арагалап, ажылга үнмейн турганы дээш эш Митинге администрация талазы-биле хемчег көргүскен болгаш ооң харыысалга чогу-биле үреэни машина кезектерин аңаа төлеттирген.

Колхозтарда тудуг ыяжының белеткели

(Редакцияга чагаалардан)

Областың колхозтары бо чылын чүрттүлгэ бажыңнарын болгаш ниитиниң малынга янзы-бүрү кажаларны эрткен чылдан хөйү тударлар. Тудуг талазы-биле планнаттынган ажылдарны чедиишкиниг шиитпирлээри-биле тудуг материалдарын амгы үеде колхозчулар хайнышкынныг белеткеп турар. Тудуг материалдарының белеткелиниң дугайында редакцияга көдээ бижикчилериң чагаалары хөй-биле кээп турар.

«Торгалыг» колхозта тудуг бригадалары бо чылдың тудугларынга хереглеттинер 1500 кубометр ыяштың 1100 ажыг кубометрин кескеш, ажык черлерже үндүр сеерткенин Өвүр райондан эш М. Куулар бижип турар.

Улуг-Хем районнуң Арыг-Бажы суурдан В. Доржунуң бижип турары болза, «СЭКП XX съездизи» колхозта эш Балдан-оолга удуртkан 49 кижи составтыг тудуг бригадазы соңгулдалар хүнүнге чедир 2 муң кубометр ыяшты кескеш, 1,5 муң кубометрни тудуг шөлүнче сеерттүр дээш хүлээлгезин эки күүседип турар. Бестинген ыяшты шанактыг 20 аттар-биле ак черлерже үндүр тырттыргаш, тудуг шөлүнге 3 машина-биле сеерттүп турар. Чолаачылар тудуг материалдарын дүрген сеерттүр дээш шалыкын ажылдап турар. Чолаачы В. Натпит-оол хүннүң ажыл нормазын 200 хуу чедирип турар.

Тудугжулар суурда 400 кубометр хире, а пилорамада 117 кубометр ыяшты эккеп дүжүргеннер.

Колхозчулар Дас-оол, Шойдук, Чалбаа олар 49 кубометр дашты тудуг шөлүнде дүжүргеп.

Тудуг ыяжының кезилдези-биле ооң сеерттүлгезин деңге чорудары чугула айтырыг болур. Шанак оруу баксыраже чедир тудуг ыяжының сеерттүлгезин дүргедедир дээш Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң баштаар чери 3 автомашиналарны, бир тракторну болгаш өөрөн хөй аттарны тудугжуларда быжыглаанын Ч. Чаш-оол бижээн. Чазын, чайын тудуг ыяжын суг-биле салдадыр дээш, хем унундан ырак черлерде кестинген 650 кубометр ыяштың 600 кубометрин тудуг шөлүнде сеерттөн. Ыяш белеткелчилериниң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургускан. Колхозта партия эге организациязының быжыглаан агитаторлары ыяш белеткелинде колхозчуларга солун номчулгазын, беседаларны чорудуп, кылдынган ажылдың түннелдерин көргүзүг самбыразынга бижип, хана солунну доктаамал үндүрүп турар.

«Кызыл тук» колхозта ыяш белеткелчилериниң планда көрдүнген тудуг ыяжының үштүң бир кезиин тудуг шөлдериниде сеерткенин болгаш колхозта тудуг ажылының эки чоруп турарын Өвүр райондан эш О. Чөнүк-оол бижип турар.

Областың чамдык колхозтарының баштаар черлери тудуг ыяжының белеткелинче кичээнгей салбайн турарлар. Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң Баян-Хемде тудуг бригадазының тудуг ыяжының белеткелин кошкак темп-биле чорудуп турарын эш К. Нончат бижээн. Артельдиң баштаар чери (даргазы эш Куприянов, тудуг бригадири эш Булгашпан) тудуг ажылында колхозчуларны хендир, болды болгаш өске-даа хереклелер-биле чедир хандырбааны ыяш белеткелин шалыкын чорударынга моондак ужураштырып турар.

Тудуг материалдарын эрткен чылын эвээшти белеткээш, Таңды районнуң «Найырал» колхозу 1957 чылда тудуг планын күүсетпээнин болгаш эрткен чылдың частырыгларындан артельдиң баштаар черинин кандыг-даа түннелдерни үндүрбейн, бо чылын тудуг ыяжының белеткелин тоон көрбейн турарын эш Х. Калдар-оол бижип турар.

КУЛЬТУРА АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ СЕМИНАРЫ

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларга болгаш культура-чырыдыышкын албан черлериниң Бүгү-россий көрүлдезинге холбаштырган культура ажылдакчыларының ийи хүннүг семинары чоокта чаа Бай-Хаакка болуп эрткен. Культура бажыңнарының директорлары, библиотекалар, клубтар эргелекчилери, киномеханиктер аңаа киришкилээн.

Районнуң ажыл-агый хөгжүлдезинин перспективтиг планының бойдус эртемин пропагандаалаар талазы-биле культура-чырыдыышкын албан черлериниң соңулгаларының болгаш оон-даа өске чүүлдериниң дугайында лекцияларны семинарларның киржикчилери дыннаннар.

Ийиги хүнде ажылдың дуржулгазын солчур талазы-биле практиктиг кичээлдер болгулаан. Хову-Аскының клубунуң эргелекчизи эш Репин, Кочетово суурнуң — эш Михайлов, Элегес суурнуң — эш Полев, Кызыл-Арыг суурнуң — эш Маадыр-оол болгаш оон-даа өскелер боттарының ажылдарының дуржулгазын солчуп, чугаалашканнар.

Семинарның ажылынга СЭКП обкомунуң пропаганда болгаш агитация кылдызының эргелекчизи эш Н. Антипина киришкен.

К. КОРОЛЕВ.

Лейпцигтиң часкы делегей ярмарказының ажыттынганы

ЛЕЙПЦИГ. (СЭТА). Министрлер чөвүлелиниң даргазының оралакчызы база даштыкы болгаш иштики герман садының министри Г. Рау 1958 чылдың часкы делегей ярмарказының ажыттынганының дугайын Лейпцигке байырлыг хуралга чаңчаан. Ол ярмарка март 2-ден эгелэөш 11-те чедир эртер. Германияның социалистиг чаңгыс аай партиязының болгаш ГДР-ниң чазааның улуттуткучулары байырлыг хуралга олурушканнар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы А. Н. Косыгин баштаан Совет чазак төлөөлери, ол ышкаш ССРЭ-ниң ГДР-де херектеринге түр бүзүреттирген С. Т. Аставин олурушканнарының аразында турган. Г. Рау болдунуң чугаазында Лейпциг ярмарказының делегейге ужур-дузазын айыткаш, бо чылын ооң ажыдыышкынынга барык 80 чурттардан аалчылар келгенин демдеглээн.

Делегей байдалының айтырыгларын чугаалаан бедик деңнелге чөвүлел хуралды чыылдырар дугайында Совет чазактың саналдарын бүгү делегейде улус масс-аас кежиинче чүткүлүгне олар бүрүн таарыжып турар деп, ол медеглээн.

Герман Демократтыг Республиканың даштыкы садыг харылзааларының хөгжүлдезин Г. Рау чугаалаш, ГДР-ниң болгаш социалистиг лагерьниң чурттарының аразында доктаамал көвүдеп турар бараан солчуушкунунуң дугайын демдеглээн.

* * *

ЛЕЙПЦИГ. (СЭТА). 1958 чылдың часкы делегей ярмарказының техниктиг делгелгеи ажыттынган.

Бо чылын ярмарканың ниити делгелге шөлү 287 муң дербелчин метр черни эзлеп турар.

Делегейниң 43 чурттарындан 9600 ажыг даштыкы садыг организациялары, экономиктиг каттыжыышкыннар болгаш фирмалар продукциязын делгелгеде калбаа-биле көргүскен. Йемен, Ирак болгаш Испания ярмаркада бо чылын бир-ле дугаларында киржип турар.

Ярмарканың эң улуг делгекчизи ооң организакчызы. — Герман Демократтыг Республика болуп турар. ГДР-ниң үлетпүр бүрүнүң эң-не янзы-бүрү адырларының делгиир кылыглары үлетпүр хөгжүлдезиниң талазында республиканың чеиишкиннериниң тодаргай көргүзүү болуп турар.

Моон мурнунда-даа чылларда ышкаш Совет Эвилелиниң павильонунга келикчилер хөй болуп турар. Янзы-бүрү үлетпүр дериглериниң үлегерлерин, автомобильлерни, көдээ ажыл-агый машиналарын, эң-не янзы-бүрү станоктарны болгаш дериглерни, электротехника кылыгларын болгаш оон-даа өскелерни ында көргүскен.

Делгелгениң улуг участогу Кыдат Улус Республиканыы болуп турар. КҮР-нуң павильонунуң көргүзүглери Кыдаттың үлетпүрүнүң дүрген хөгжүлдезин хереченлеп турар.

Чехословакияның, Венгрияның, Польшаның болгаш улус демократиязының өске-даа чурттарының экономиказының доктаамал көдүрүүшкүнүнүң дугайын делгелгеде оларның көргүзүглери хереченлеп турар.

Ярмаркада бо чылын киржип турар капиталистиг 43 чурттардан үлетпүр фирмаларының эң-не янзы-бүрү адырларының кылыглары көргүзери-биле делгелгеде эзлээн улуг черни берген.

КНО-да тунис төлөөлериниң төлөөлекчизиниң медеглели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Тунистиң чазаа АКШ-тың болгаш Англияның эптештирилгезинге чөпшөөрешкеш, ол эптештирилге боттанып турарының үезинде ийи талалар, тодаргайларга, Франция биле Тунис күүлүзөшкиннің кандыг-даа үүлгедиглериндем ойталаар аппар деп чүвени барымдаалаан дээрзин КНО-да тунис төлөөлериниң төлөөлекчизи Монсеф Кедади парлалга төлөөлекчилериниге медеглээн. Херек кырында Франция ол негелдени үргүлчү үреп турар деп, Кедади онзалап демдеглээн. Эң-не илергей үреэшкин болза, тунис-алжир кызыгаарны дургаар «кымныыдаа эвес» куржагны тургузар дугайында Францияның чаңгыс талалыг шиитпири болуп турар деп ол чугаалаан. Ол хемчегни боттандырбышаан, француз эрге-чагырганар ол районда чурттап турар 250 муң алжирлерни үндүр шөлүп, оларның бажыңнарын өртедип болгаш оларның эт-хөреңгизин үзүткап турар. Февраль 19-тан эгелэөш 23-ке чедир Тунистиң девискээринде Сбейтла можуда участокче 1600 десконнер чедип келген.

Францияның сөөлгү ол үүлгедин кончуг парын байдалды тургузуп турар деп тунис чазак санап турар, ынчангаш ол кижизиг эвес үүлгедиглерже делегейниң хөй-ниитизиниң кичээнгейин угландырарын бодунуң хүлээлгези кылдыр санап турар деп, Кедади медеглээн. Тунистиң чазааның өмүнээзинден мээң төлөөлерим бо дугайты КНО-нуң чингине секретарынга чагаа чорудуп, ону Айыыл чок чоруктуң черинге дыннадырын дилээн деп, Кедади чугаалаан.

Каттышкан араб республика. Каирде Нил хемни өөрүп-ким бөлүүр.

КАР-ның агаар кызыгаарын Турцияның ужар-чүүлүнүн үрээни

ДАМАСК. (СЭТА). Каттышкан араб республиканың шериг командылалының төлөөлекчилиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Турцияның реактивтиг 7 самолеттары Каттышкан араб республиканың сирий кезээниң агаар кызыгаарын үреп Мейданыэкбез районунуң кырынга кончуг бедикке ужун кирип келген. Каттышкан араб республиканың сирий девискээриниң кырынга олар беш минута иштинде ужуткаш, ооң соонда Турцияның талазынче ырап чоруй барганнар.

Турцияның шериг-агаар күштериниң талазындан Каттышкан араб республиканың агаар кызыгаарын ол каржы үрээнинге удурланып, чогуур эрге-чагырганар медеглел кылганнар.

Индонезияның чазааның медеглели

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Үймээнчилер турар Төп Суматрада районуң бүгүзүнде талазы-биле хемчеглерни индонези чазак ап үргүлчүлеп турар. Индонезияның шериг агаар күштериниң информация албанының дыңнатканын ёзугаар алырга, бомбалаашкынның түңнелинде Кампар хемде паромну узуткаан база Падангының болгаш Американың «Калтекс» дээр нефть компаниязының ажыл-чорудулгазының товуу—Паканбарунуң аразында харылзаа үзүлген.

Подполковник Сумуал баштаан сепратчы бөлүктүң хөделип турары Сулавеси ортулуктуң соңгу талазынга февраль 26-да чазак шериглерин аппарып дүжүрген деп индонези армияның командылал чери дыңнаткан. Ук шериглер ол районда кол чер болуп турар болгаш Соңгу Сулавесиниң үймээнчилериниң штаб квартиразы—Манадодан барын талаже 300 километр черде турар Горонтало хоорайны эзлеп алган. Чазак шериглерин чоннуң талазындан идепкейлиг деткип турар деп командылал чериниң дыңнадыында чугаалап турар.

Индонезияда америк журналдарны хурааганы

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Индонезияның Антара агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Индонезияның чингине прокуроруу Супрапто недель санында үнер «Ньюйорк таймс уикли ревью» дээр солунуун өткен недельде үнген номерлерин болгаш «Тайм» база «Ньюсуик» дээр америк журналдарның хүн-бүрүде номерлерин хуразарын болгаш Индонезиятa нептередирин хоруудаарын дужаган. Чингине прокурорнуң ол хемчеглерни алганының ужуру болза, «Индонезияда байдалды хажыдыр, а ол ышкаш Суматрада болгаш Соңгу Сулавесиде (Соңгу Целебесте) үймээнчилерге херек кырында дузалап болгаш Индонезияның төп чазаан шүүмүүлеп турар» үүлдер ол журналдарның номерлеринде бар болган.

„Тайбың“ деп панорамныг кинотеатр ажыттынган

Ол хүнүү москвачылар улуг сонуургалбиле манап турганнар. Февраль 28-те, чаа-ла импортиннеп келирге Күрүне циригинин чанында Цветной бульвар кудумчуузунда улуг бажыңче хөй саныг көрүкчүлер шуужуп каннар. Европада эң-не улуг «Тайбың» деп панорамныг кинотеатр ажыттынган. Шак ол кайгамчыктыг чаагай бажыңны кылган архитекторлар болган тудугжулар бирги көрүкчүлер болганнар.

Р. Карменниң тургусканы «Делгем төрээн чуртум...» деп панорамныг (болуушкун ол-ла хевээр көстүр) совет кинону үндүрүп эгелээн. Ак хар дег пластиссстан кылган экран анаа экраннарга дөмейлешпес. Ол чүе бежен градус чедир төгерере берген. Доорады үжен, а узуну чээрби метр. Экран артында ханаларда, дээвиирлерде кылган дыңзыг чугаалаар 120 радиоларлыг.

...Электри күжү-биле чоруур демир оруктуң чолаачызының кабиназындан Москва чоогунуң чараш чурумалдыг черлери оң, солагай талада эки кестүп келир.

Удур чоруп орган демир орук ыракта мунунда кестүп келир. Оң, солагай талада ыраакта келгени-биле кады дугуйларының даажы улгадып келир. Удур келген демир орук чергележип келгеш, дораан-на ырак соонда калган. Карак чивеш дээр аразында ырап бар чыткан демир оруктуң даажы көрүкчүлер залының кайы-ла бир төнчүзүиден дыңналып кээп турар.

Бистиң карак четпес улуг Төрээн чуртувустуң дугаймында ол кинода чугаалап турар. Кавказтың эриктерин дургаар маңнап бар чыдар оттуг хеме кестүр. Карпаттарда хайнып-мөөрээн Тисса хемде сал бадып бар чыдар. Чараш-чараш проспектилерлиг, фестивальга келген аныяктар байырлап турар Ленин аттыг Төп стадионнуг Москва, Куйбышев ГЭС-тиң хевири кестүр.

Кинода көргүзүп турар үүлдерниң шынынга көрүкчү залда орар деп чүвени көңгүс уттуптар.

Эртем-шинчилел болгаш фотоинституттуң бөлүк ажылдакчылары киномеханиктиг болгаш оптиктиг үлетпүр-биле кады техниктиг эртемнериң доктору профессор Е. М. Голдовскийниң удуртулгазы-биле ол совет панорамныг кинону кылганнар. Москвадан, Ленинградтың болгаш Киевтиң заводтары ооң аппараттарын кылган.

Хаак талазы-биле хоорайның ийиги фестивалы

Февраль 23-те — Совет Армияның 40 чыл оюнун хүнүнде хоорайның хаак талазы-биле фестивалы болган. Аңаа хоорайның күш-культура коллективтериниң бирги чер дээш маргыжары-биле 300 хире хаакчылар чыылган.

Фестивальдың программазынга эр улустарның 5 км-те болгаш хөрөөженнерниң 3 км-те чаржыры кирип турган.

Хоорайның ортумак школаларындан ургларның 3 км-те чарыжынга бирги черни № 3 школаның өөренекчизи Шидова алган, ол дистанцияны ооң эртеп шагы 15 м. 5 секунда. Ийиги черде Н. Ливандовская (№ 1 школа), үшкү черде — Б. Клавина (№ 3 школа).

Ооларның 5-км-те чарыжынга № 3 школаның өөренекчизи Сауткин эң эки түңнелди (21 минута) көргүзүп, бирги черни алган. Чамзын Кий-оол (№ 2 школа) ийигизинде болган.

Өөредилге болгаш будурулге коллективтериниң талазы-биле алырга, хөрөөженнерниң 3 км-те хаактаашкынга Павлова (облпотребсоюз) типлээн. Эр кижилерниң 5 км-те чарыжынга пединституттуң студентизи Барков бирги черни эзлээн. Ийиги черде Баир-оол (көдээ ажыл-агый техникуму).

Бир хүнүүн иштинде кызымаккай домиселдиң түңнелин коллективтер талазыбиле алырга мындыг болган: школачылардан бирги черни № 3 школаның коллективи алган, ийиги черде—№ 1 школа, үшкү черде — № 2 школа; өөредилге черлериниден—бирги черде — көдээ ажыл-агый техникуму, ийигизинде — педучилище болгаш үшкүзүнде—пединститут.

Хоорай коллективтериниң командаларындан бирги черни хоорайның башкылары, ийиги черни «Динамо» ниитилеп' түс-түс эзлээннер.

Бо маргылдааларның түңнелинде 30 күш-культуржулар II—III спорт разрядтарның нормазын күүсеткилээн. Ынчаарга 60 күш-культуржулар эзлэди назылыгларның нормаларын күүсеткилээн.

К. ХАНХАЛАЕВ.

Малбай-оолдуң эрес чоруу

Чаа-Хөл районуң «Найырал» колхозунда шагдаага дузалаар бригада кежигүүн Д. Малбай-оол оорларга удур идепкейлиг демисежип келген.

1956 чылдың күзүнүнде «Тиклелге» колхозтуң кадарчызы эш Ария Чаа-Хөл суурга аңдын оорлаткан. Ол аътты оорлап алган кижи Бэрыын-Хемчик районче чорупканын билгеш, эш Малбай-оол бир хонук эрткенде чорумал автомашина-биле суруп чорупкан.

Кызыл-Мажалык суурнуң чоогунда Көп-Кежиг деп черге аътты бир кижи мунуп алгаш бар чыткаңын эш Малбай-оол танаап, ол-ла черинге ону туткаш, Бэрыын-Хемчик районуң шагдаа черинге аппарып дужаган.

1957 чылдың февральда «Найырал» колхозтуң 16 муң рубль өртектиг улуг аскырын аът кажаазындан оор алган турган. Эш Малбай-оол активчилер-биле кады эртен даң бажында аскырның изин дилеп чорупкаш, ону мунгаш ары иштинге бөглөп каан турганын тыпканнар.

Эрткен чылдың ноябрь 6-да «Найырал» колхозтуң складындан тараа оор алган. Оорларны дилеп турган үеде эш Малбай-оол колхоз машиназының кырында шоодайларда чажыра салып каан тарааны эскерип каан.

Истелгени чорударга тарааны чолаачы Д. Опай-оол, № Кызыл-оол оларның оорлаары илерээн. Оорлар хоойлу ёзугаар тус-тус 6 чылда шиитиргеннер.

Оорларга удур демисеге эш Малбай-ооллуң эрестиг чоруун көргеш, Иштики херектер эргелелиниден ону өртектиг үүлдер-биле шаңнаан. Шагдаага дузалаар бригадаларның кежигүннери кем-херек үүлгедир идегеттер-биле демиселди шак ынчаар күштелдирери чугула.

О. ДОРЖУ.

Бергелерге удур демиселде

(Польша Улус Республикадан чагаа)

Польшаның каттышкан ажылчын партиязының болгаш Польша Улус Республиканың чазааның чоокку үеде салган эн чүгүлү сорулгаларының бирээзи болза, социалистиг тургузуушкунуң хөгжүлдезиниң чергеи-биле ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалын амгы турганындан артык дүрген көдүреги болуп турар. Ажылчыннарның боттуг ажыл-телевириин болгаш тараачыннарның орулгазын өртүмаа-биле 30 хуулан куду эвес көдүрер деп республиканың беш чыл планында айыткан. Ол чугула айтырыгны чедишкиниг шиитпирлээри быжыг болгаш идегелдиг үндезинде — чуртта үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый будурулгезинин чайгылыш чок өзүлдезинде даянып турар.

Польшада улус эрге-чагырганы чуртту будурукчу күштериниң хөгжүлдезинге 13 чылдарның дургузунда улуг чедишкиннерни чедип алган. Чуртта үлетпүр будурулгези дайын мурнундагы деңнелиндеи 5 ажыг катап өскен. Алды чылдың планын (1950—55 ч.) күүсеткениниң түңнелинде, 1956 чылдың эгезинде, 1958 чыл-биле деңнээрге бир чурттакчыга онаажыр: канны—барык 4 катап, хөмүр дашты—үш катап, электри энергиязын—алды ажыг катап, цементини 3,5 катап, хөведен болгаш дүктен кылган пестерни —2,5 катап хөйну будурүп үндүрген. Ол-ла үениң иштинде чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр тараа будурерин 388-тен 464 килограмм, эттти—24,2-ден 45 килограмм, сүттү—288-тен 352 литр, дагаа чуургазын — 92-ден 152 чедир көвүдеткен.

Бо саннар ооң-биле кады чаа, улусчу тургузуттуң улуг аргалыын көргүзүп турар. Эрткен чылдарның чаалап алышкыннары, социалистиг тургузуушкунуң чорудулгазында польша ажылчы чоннарның чедип алган дүржулгалары улустуң материалдыг чаагай байдалын көдүреринин программазын күүседиринге чиигелдеин берип турар. Ооң-биле чергелештир ол сорулгаларны шиитпирлеп турда эвээш эвес улуг бергелер таваржып турар. Оларның кол чылдаганы болза, польша парлалганың бодалы-биле алырга, моон мурнунда экономиканың чамдык адырларының хөгжүлдезинге дески эвес чоруктуң боллуганында, ылангыя көдээ ажыл-агыйның, чиик болгаш аш-чем үлетпүрүнүң, чиг-эт суурларының хожудан турганында болуп турар.

Ажылчы чоннарның амыдырал деңнелии бедидериниң сорулгазын боттандырбышаан, улусчу эрге-чагырга сөөлгү бүдүн чартык чылдың дургузунда беш миллион ажыг ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларының шалыңы өртүмаа-биле 12 хуу, а көдээ чоннуң орулгазы кижи бажыңга онаштыр 15 ажыг хуу бедээн. Чыл дургузунда үлетпүр продукциязын үндүрери 9,9 хуу, а национал орулга 7 хуу көвүдээнин демдеглээш, «Нове дроги» деп журнал: «Чоннуң орулгаларының өзүлдези будурулгениң болгаш национал орулганың өзүлдезинден артык дүрген болгандыр», деп бижээн. Ындыг болуушкун 1957 чылда база бар болган.

Хереглелдиң будурулгеден артык дүрген өзүп турар чоруу эзлээн таарымча чок байдалдарны болдурган. Ооң түңнелинде барааннарның болгаш чиг-эттиң курлавырлары эвээжээн, ынчангаш капитал салыышкынның өзүлдезинден ойталаар ужурга таварышкан деп, ол журнал демдеглеп турар. Ооң ацгыда, төлелге балансызын деңнештирип таарыштырарынга даштыкыдан чээли алыры база негеттинип келген. Мындыг байдалда беш чыл планының кол сорулгаларын, ажылчы чоннарның хереглелдерин хандырарынга немелде чүүлдерни дилеп тывар сорулгабиле, эде көөр ужурга таварышкан.

Польша экономикада амгы үеде кандыг угланыышкыннарны хайгаарап болуруг? Республиканың улус ажыл-агый планының чугула сорулгаларының бирээзи болза, чоннуң дүрген өзүп турар орулгазының болгаш рынокта бараан массазының аразынга деңнээшкинни хандырарынче курлавырларны мобилизастаары болуп турар. Ол-ла сорулга-биле моон соңгаар национал орулганы хуваарынга базы эзлээн өскерилгелерни киирерин көрүп турар. 1956 чылда национал орулга ниитизи-биле 7 хуу немей өскен турда, ооң хереглелге көрүнген кезии барык 12 хуу немей өскен турган.

Баштайгы сан-түңнер-биле алырга, 1957 чылда национал орулга 7,3 хуу өскен, а ол-ла үениң дургузунда хереглелдиң фондузу 12,9 хуу өскен болуп турар. Национал орулгада мөөңнелгениң улуг 1954 чылда 24,6 хуу турганындан 1957 чылда 18,7 хуу чедир кызырылган. 1957 чылда—беш чыл планының ийиги чылында—ниитиниң секторунга капитал чарыгдал барык-ла 1956 чылдагы деңнелинге арткан. Ынчалзажок улус ажыл-агыйының адырларының аразынга капитал салыышкынның хуваалдалы өскерилген. Үлетпүрге ниитизи-биле капитал салыышкыны кызырылган, а чурттага, социал-культура тудуушкунунга база көдээ ажыл-агый хереглелдерине акшаландырыышкын көвүдээн.

Польша Улус Республикага алды чыл планының сөөлгү чылында үлетпүр продукциязының өзүлдези 11 хуу четкен. Ооң-биле кады будурулгениң чепсек-херекселдериниң будурүүшкүнү хереглел барааннарының будурүүшкүнүнден хөй болуп турган. Сөөлүнде будурулгениң чепсек-херекселдериниң будурүүшкүнүнүң темпизин бичелеткеш, рынокту бараан массазы-биле эки хандырарынга хереглел барааннарының будурүүшкүнүн көвүдедири ажыктыг-дыр деп көрген. 1956 чылда Польшаның ниитижиткен үлетпүрүнүн бүгү продукциязы 9,9 хуу, ооң иштинде будурулгениң чепсек-херекселдериниң үндүрүүшкүнү—8,9 хуу, хереглел барааннары—11 хуу өскен. 1957 чылдың планын ёзугаар, социалистиг үлетпүрүнүн ниити продукциязын 4 хуу, ооң иштинде будурулгениң чепсек-херекселдерин—3,8 хуу, хереглел барааннарын—4,1 хуу өстүрер деп көрген турган.

1957 чылдың баштайгы кварталының түңнелдерин өөренип көргеш, Польша Улус Республиканың Министрлер Чөвүлели ол чылда будурулге планнары кедергей чавыс деңнелге көрдүнген, оларны ыракта ажыр күүседиринге чуртта аргалар хөй деп демдеглээн. Ону дараазында айларның түңнелдери херек кырында бадыткаан. Баштайгы сан-түңнер-биле алырга, 1957 чылда национал орулга 7,3 хуу өскен, а ол-ла үениң дургузунда хереглелдиң фондузу 12,9 хуу өскен болуп турар. Национал орулгада мөөңнелгениң улуг 1954 чылда 24,6 хуу турганындан 1957 чылда 18,7 хуу чедир кызырылган. 1957 чылда—беш чыл планының ийиги чылында—ниитиниң секторунга капитал чарыгдал барык-ла 1956 чылдагы деңнелинге арткан. Ынчалзажок улус ажыл-агыйының адырларының аразынга капитал салыышкынның хуваалдалы өскерилген. Үлетпүрге ниитизи-биле капитал салыышкыны кызырылган, а чурттага, социал-культура тудуушкунунга база көдээ ажыл-агый хереглелдерине акшаландырыышкын көвүдээн.

Польша Улус Республикага алды чыл планының сөөлгү чылында үлетпүр продукциязының өзүлдези 11 хуу четкен. Ооң-биле кады будурулгениң чепсек-херекселдериниң будурүүшкүнү хереглел барааннарының будурүүшкүнүнден хөй болуп турган. Сөөлүнде будурулгениң чепсек-херекселдериниң будурүүшкүнүнүң темпизин бичелеткеш, рынокту бараан массазы-биле эки хандырарынга хереглел барааннарының будурүүшкүнүн көвүдедири ажыктыг-дыр деп көрген. 1956 чылда Польшаның ниитижиткен үлетпүрүнүн бүгү продукциязы 9,9 хуу, ооң иштинде будурулгениң чепсек-херекселдериниң үндүрүүшкүнү—8,9 хуу, хереглел барааннары—11 хуу өскен. 1957 чылдың планын ёзугаар, социалистиг үлетпүрүнүн ниити продукциязын 4 хуу, ооң иштинде будурулгениң чепсек-херекселдерин—3,8 хуу, хереглел барааннарын—4,1 хуу өстүрер деп көрген турган.

Ап чоруткан хемчеглерниң түңнелинде республикада хереглел барааннарының будурулгези сөөлгү үеде дыка өскен. Ынчалза-даа ол өзүлде ыракта четпес. Чурттакчы чоннуң орулгазы өскени-биле оларның садып алыр аргазы улгаткан, ынчангаш үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый барааннарының хереглели ам-даа долузу-биле хандырттынмайн турар. Хереглелдерни чедир хандырарынга иштики курлавырларны мобилизастаары-биле чергелештир даштыкыдан хереглел барааннарын пландан дашкаар киирер чорукка база таварышкан.

Оон-биле холбаштыр Польшага даштыкы чээлилер улуг ужур-дузалыг болуп турар. Совет Эвилелиниң Польшага көргүскени акы-дунма дузаламчызының улуг ролюн польша парлалга демдеглээн. Совет чазак Польша Улус Республикага 700 миллион рубльдиң узун хуусаалыг чээлизин тывыскан болгаш 1.400 муң тонна тарааны чээлиге бээр деп дугурушкан. «Совет Эвилелиниң биске көргүскен чээли дузаламчызы бисти кончуг улуг чергелиг деткип турар» деп «Трибуна люду» солун бижээн. Сөөлгү үеде польша чазак чээли дугайында чугаалажылыышкынарны капиталистиг чурттар-биле база чорудун турар...

Ажыл-агый талазы-биле бергелерни ажыр эртер дээш, чоннуң материалдыг деңнелин көдүрер дээш демиселге польшаның мурнунда эвээш эвес улуг айтырыглар турун турар. Чурттуң экономиктиг байдалы дыка нарын, ооң-биле кады чамдык черлерде шалың өстүрер дугайында, ажыл нормазын кудуладыр, рацеңканы уллаттырар дугайында үндезин чок, боттуг эвес негелделер база үнүп келгилеп турар деп парлалга демдеглеп турар.

Польша экономикада бергелээшкиннериниң будуш-шынары шаанда капиталистиг Польшаның экономиказынга таваржып турган кризистер-биле дөмейлешпес. Амгы бергелер болза дайын мурнунда турганы ышкаш чангыс черге таптаашкынның болгаш хожудашкынының бергелери эвес, харын өзүүшкүнүн, бурунгаар шимчээшкиннин, улус ажыл-агыйының чайгылыш чок өзүлдезиниң бергелери-лир. Ону польша ажылчын ацтының калбак массалары эки билип турар. Польшаның ажылчынпары кызымаккай чогаадыкчы күш-ажылы-биле чуртту экономиказында бергелерни дүрген ажыр эртер дээш оралдажып турарлар.

Аар индустрияның чугула адырлары, ооң иштинде химия үлетпүрү, боттарының чыл онаалгазын 1957 чылда хуусаа бетинде күүсеткеннер. Хөмүр даш үлетпүрү чыл планындан дашкаар 1 миллион тонна хөмүрнү берген. Ынчалзажок үлетпүрде бар турар аргаларны ам-даа ыракта чедир ажыглап шылаваан.

Ол бүгүнү 1958 чылда улус ажыл-агый планын ажылдан кылып тура өөренип көрген. Парлалганың демдеглеп турарын ёзугаар алырга, бо чылдың кол сорулгазы кылдыр — 1957 чылдың экономиказынга турган, байдал ышкаш ошза хемчеглерниң дузазы-биле деңнээшкинни камгалап артырар дээр политикадан рынокта байдалды быжыы-биле таарыштырарының политиказынче шилчиирин идип үндүрүп турар. Хамыктың мурнунда мында рынок барааннарының курлавырларын катап тургузарының болгаш ону өстүрериниң дугайында, үндүр салар барааннарны көвүдедириниң база киир сөөрттүр барааннарны кызыгаарларының дугайында, үндүр-атыларының дугайында, ажыл-агый продукциязын будурериниң дугайында, ажыл-агый продукциязын будурериниң дугайында, ажыл-агый продукциязын будурериниң